

A tartalomról:

Dr. Hajdu Miklós: Chómecegetés. — Vár Andor: Egy gödölye, egy gödölye... (vers). — Tolnai Alfréd: Egy szlovák festőről (Kutlik Cyrill, aki Hagadánkat illusztrálta). — Peterdi Andor: Szóderest a Zsidókórházban. — Mordechaj Avi-Shaul (Tel-Aviv): Ha-garin Hahungari. — Patai Edith: Berlini műteremlátogatások. — Kiss Arnold: Széderéjszakai kaland. — Heller Bernát: A Szentföld az Aggádában. — Dr. Friedmann Ignác előadása a liberális zsidóságról. — Új könyvek. Dr. A. Z. Aescoly (Jeruzsálem): Kaban, az Énekek Énekének festője. — Patai Ervin György: Két amerikai zsidó évkönyv. — Tisbi Illés versek: Nagyapám, Nebo hegyén. — Csermely Gyula: Naftálovics honvéd. — Dr. Fürst Aladár: Képek egy ember életéből. — Edmond Fleg (Párizs): Miért vagyok zsidó? — Zsidó humor. — Tollhegyről. — Kertész Ödön: Virágcsokor a MIKÉFE multjából. — Arányi Ignác. — Krónika és Szemle. — Két műmelléklet és 30 illusztráció.

ULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT

SZERKESZTI-ÉS-KIADJA

DR. PATAI JOZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST - WIEN - BERLIN

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA BUDAPEST, V. VILMOS CSÁSZAR-UTCA 34.

Feladványok és kiadványok:
DR. PATAI JÓZSEF

Előfizetési díj egész évre: 24 Pengő. (Magyarországon 900 Lira, Csehszlovákiában 100 Kcs, Jugoszláviában 450 Dinár, Ausztriában 12 Schilling, Németországban 20 Reichsmark, Amerikában 2 Dollár.)

Magyarországi

Előfizetési díj egész évre: 24 Pengő.

Teljesítmény:

1935-36

Kiadóhivatali igazgató:

VIRÁG GYULA

HELYREIGAZÍTÁS!

Ez a hirdetésem január 1. óta egy hirdetésem jelent, amely helyreigazításra szorult. Azt hirdettem, hogy én tisztított klórmessz nélkül légytolt (eső) vízben. Akkor így is volt.

Klórmentes nélkül légytolt (eső) vízben tisztított Szabó Károly úr tisztított tulajdonát képező Dana Gőzműgyár 1929. május 1. óta ezt követően pedig a Duna-András úr gőzműgyára is.

E hirdetésben olyan fióküzlettem címet is közltem, amely három évvel ezelőtt megszűnt. Ebből látható, hogy a lapszus nem rosszhiszeműség következménye.

Tudomást szerzve róla, ezennel minden felhívás nélkül rekvirátom és kérem a nevezett cégek eltérését.

«KIRÁLY» GŐZMŰSÓDA

FESTŐ ÉS VEGYÉSZTŐ

WEISZ ANDOR

BUDAPEST

V. Magyar-utca 3. — Tel.: Aut. 861-29
VII. Király-utca 15. — Telefon: J. 313-35
V. Balvány-utca 31. — Tel.: Aut. 243-85
VII. Dohány-utca 26. — Telefon: J. 313-35
V. Váci-út 170. — Telefon: 031-29

Köszönet, hogy szesz- és élesztőgyárunk a budapesti orth. rabbiság állandó felügyelete alatt áll és ellenőrzése mellett költjük meg évenként a Chamec-eladási szerződéseket.

Egyben ajánljuk szatmár-megyei főzdeinkben a kék oszi szilvából főzött, JUNGREISZ orth. főrabbi bizonylatával (hechser) ellátott, kitűnő minőségű

husvét szilva-párlatunkat.

melyet 25—100 liter ürtartalmú, szabályszerűen lepecsételt hordókban szállítunk.

Gschwindt-féle Gyár R. T.

Budapest,
IX, Ipar-utca 15-21
Telefon: József 35-0-03

SEDERTÁL

tiszta alumíniumból, mattírozva, olyan mint a tiszta ezüst. Elegáns üveg betétekkel.

mélyen leszállított
ára 24 pengő

KOLLER OSILLÁRGYÁR
Budapest, VIII., Dobó-utca 15. sz.
Telefon: József 31-3-37

Kölgyek jelszava:

Legjobban vásárolhatunk

Klein Antal

divatáruházában

Budapest, VII. ker., Király-utca 53. szám.
(Akácfa utca sarkán)

Ha jól és gyorsan akar étkezni, úgy keresse fel a

Előrendű konyha
Menü rendszer

HOLLÄNDER-FÉLE ORTH. כשר KIFŐZÉST

VII., Rombach-utca 12. I. em. 3

Előfizetők előnyös árkedvezményben részesülnek *

Vidéki kereskedők találkozó helye

Családok részére, vagy bárkinek kosztot kívánatra házhoz is küld

TOKAJI BOR

ארטה. כשר של סמס

orth. főrabbi „hechser“-jével ellátva

1 liter finom tokaji
szamorodni zamatos P 1.70

0.5 liter finom tokaji aszu, édes P 2.50

Zimmermann Lipót és Fiai

abaujszántói bornagytermelőcég lerakatában

Csak: Dorottya-utca 12

Telefon: Aut. 82-6-98

Házhoz szállítunk, vidékre utánvétellel!

Jakob Steinhardt (Berlin): Kelet

A Mult és Jövő 1932 áprilisi műmelléklete

Zeéw Rabban (Jeruzsálem): Sir Hasirim. Énekek Éneke. „Kis hugunk van mi nékünk“...

„Kertek őrzőjévé tettek engem“...

„A Sárom lilioma vagyok én“...

MULTÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MŰVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XXII. ÉVFOLYAM, 1932 ÁPRILIS

DR. HAJDU MIKLÓS: CHÓMECÉGETÉS

Egy kis ünnepi tisztogatás, utána szigorú chόμεc-batlenolás elkel mindenütt. Nem is kell talán gondos rendezéssel ide-odaszórni a morzsácskákat: akad tisztogatnivaló a Kehila-közélet széles, nagy területén. Mennyi-mennyi chόμεc, amit jó lesz végre bebugyolálni abba a fakanálba, amit ünnepnek Erevjén kötelességteljesítésnek boldog tudatában égetünk el. Hogy emléke se maradjon a frázisokban kólecoló írás és szónoklás chόμεcának...

Ez a szólamokat felégető bdijkász chόμεc kedvemre való, nagyszerű szertartás. Áldásmondással vezetjük be az aktust, lássuk is áldását.

Gondok és gyötrelmek sivár fásultságának idején mennyi-mennyi csillogó, tetszetős szólam úszkál körülöttünk! Nem mentesített, nem immunis és nem átvészelt terület ebben a tekintetben a felekezeti közélet. Betör bizony a frázis a Kehila-közélet ugarába, gaz és dudva között bőséges a tenyészte körülöttünk. Tiszta életbölcselemnek igazsága, hogy necsak a virágot, necsak a kalászt és gyümölcsöt vegyük észre magunk körül, de lássuk a bojtort, lássuk a vadvirágot, figyeljük és elemezzük életnek, alkotásnak minden tüneményét és minden jelenségét. Vegyük csak észre az agyoncsépelt és közkeletű frázisokat, — és szégyenkezzünk. Vagy tegyünk úgy, mintha pirulnánk.

Tarka és olcsó limlomok zagyvasága a felekezeti életünk levegőjében úszkáló szólamok gazdag mintakollekciója. Hitélet mélyítése, átöröklött hagyományok hűséges tisztelete, szent, magasztos feladataink teljesítése, vagyunk a kiválasztott nép, élünk a kiválasztottság tudatában, hirdetésében és hivatásában: mindezek tetejében és mindezeknek cicomás körítésében újból meg újból — a hitélet mélyítése. Mondjam-e: satöbbi, amikor ez is elég?

Ezek azok a vezérszólamok, amelyekkel szóban és írásban, robotos köznapon és ünnepi emelkedettségben egy kissé idegekre menő unalomig találkozunk. Akinek mesterségem és ezenfelül szerelmem is az írás, nem kárhoztatom stílusnak és dialektikának virágzását és virágait. De mégis úgy érzem, hogy sok, sok a jóból, ha diszszónokok és ünnepalkalmi cikkírók gondolkozásnak, mondanivalónak, munkavállalásnak és cselekedetnek hiányát szokványos kényelmességgel elütik azzal, hogy egyremásra mélyítik, sőt

mélyíttetik albérletben is a hitéletet és minden mélyfúrás megcsúfoló mélyítés után újból meg újból leteszik a főesküt szent hagyományaink konzervatív, sőt legeslegkonzervatívabb védelmében. Ez tudniillik a mélypontra törekvő mélyítésnek — bocsánat a szóképpen jelentkező zürzavarért és ellentmondásért — mondom, a mélypontra törekvő mélyítésnek — a teteje. Mit teteje? A mélyítés eddig el nem ért, tüneményes bércefokának Csimborásszója. (Hogy a mélyítés nem lehet Csimborásszó, ezen, kritikus zsidó testvérem, nem kell megütödnöd. Mélyítés szép szó, Csimborásszó meg még csámcsogóbban ékeesebb szó. És csodacsúcsok csábos Csimborásszóját csakcsupán mélyítéssel lehet persze elérni...)

Hatszáztizenhárom micvónak gyermeten bájos leegyszerűsítése ez a hitéleti mélyfúrás. Belefogtam a chόμεc-batlenolásba, és lám, már nem is haragszom a diadalmas frázis kovácsára. És nem neheztelek azokra sem, akik közéleti automatagép pontosságával, gombnyomásra vetik ki a piacra ezt a minőségében elnyűtt portékát. Ámbátor aki sikerekre utazik, bizony megirigyelheti ennek a szólamnak mindeneket lehengető diadalát. Mert hát ez a mélyítés az utolsó évtizedben a legkelendőbb márkacikkek közül való.

De nem tudom: vajjon ha kiirtjuk ezt a megkülönböztetett buzgósággal pártolt és portált szólamot és vele együtt a többi lápvirágos, puffogó ürességet, közelebb jutunk-e a közélet levegőjének, a zsidó közgondolkodás szellemének tisztulásához és tisztaságához?

És közelebb jutunk-e vajjon munkához, cselekedethez?! Eredményekhez?

Vannak, Istennek hála, Kehila-közéletünknek vezérei és munkásai, akik megcsömörlöttek szép szólamoknak színes mázától. Vannak már vezérek és közkatonák, akik unják elnyűtt szólamoknak okkázios vásárát. És jön majd ünnep, igaz ünnep, Pészach Leószid, ünnepnek életvalóságával, tiszta tüzeknek lángolásával.

De be kell várni szemfényvesztő szólamoknak elfonnyadását... És chόμεc-batlenolás során könyörtelenül el kell égetni a kovászost, ami nem kovásza Jövendőnek, őszinte, tiszta zsidó életnek.

A zsidók megjetölik házaikat

Kutlik Cyril szlovák festő Hagada-illusztrációi

A bölcsek Bené Berakban

Vér Andor: Egy gödölye, egy gödölye...

Fehér Arthurnak, az első magyar-zsidó szavalókórus megteremtőjének.

Egy gödölye, egy gödölye...

Két krajcárért vett apám egy gödölyét

*— Jaj de szép, jaj de szép,
de szép volt e gödike!
Oly kedvesen, hízkelkedőn
simult apám ölibe!*

De egyszer csak jött a macska

*— gonosz macska —
és felfalta*

*a szegény kis gödölyét,
mit apám oly olcsó áron
vásárolt meg a vásáron.*

*Szegény gödi, szegény gödi,
szegény ártatlan, buta!*

*— De a macska is rosszul járt,
mert mikor már jóllakott,
nyakoncsípte, megharapta a kutyát*

— Azután meg jött a bot.

*Bot megverte a kutyát
és a haragos botot
megégezte az a tűz,
amely fennen lobogott.*

*Majd a víz jött hömpölyögve
s eloltotta a tüzet,*

*egy szomjazó tehén pedig
mind megitta a vizet.*

*Búsa fejű, szelíd tehén,
tarka volt a háta*

*— jött a metsző s éles kését
nyakszirtjébe vágta.*

*De a sötét halálangyal
erősebb volt nála,*

*karonfogta a metszőt és
vitte a halálba.*

S ki halálnál is erősebb

*s fényesebb mint égazúr,
halálangyal megbüntetni
lángpallossal jött az Úr.*

*Dicsértessék szent neve,
dicsértessék a Mennybéli,
ki a földi dolgok sorját
bölcs igazsággal intézi!*

Egy gödölye, egy gödölye...

*gyapjas szőrű ártatlanság,
— bizony ma is lesnek reá
orv gonoszok, falánk macskák.*

*Testvér támad testvér ellen,
örök harcba, félelembe
sodor bennünket az élet...*

— jaj annak ma, aki gyenge!

*Aki gyenge, aki gyáva,
aki nem született hősnek...*

*— mindig vádlott ő és mindig
az a bíró, ki erősebb.*

*Vesztett kutyák oldalognak,
bot tesz itten igazságot,
víz rohasztja el a búzát
tűz pusztítja a világot.*

*Embersorban, melyet az Úr
élni, szeretni teremtett,*

*éles kardok, puskák, ágyúk
vágják iszonyatos rendet.*

*Üvölt a bűn szemérmetlen,
néma az igazság szája,*

*hull az élet, hull kegyetlen,
áll a halál szörnyű bálja.*

*Emberek, ti gonosz balgák,
állatok és elemek,*

nem érzitek a hatalmát

annak, aki fent lebeg,

annak, aki magasságos,

*Kegyelmes és Igazságos,
aki sujtván is szeret?*

Ha haragszik, zeng villáma,

ha mosolyog, nő a búza,

*a gyengéket szánva szánja
gögsöket porrá zúzza.*

Ő kormányozza a földet

eget, napot, vihart, időt,

*Király, koldus, mind egyforma
felséges, szent színe előtt.*

Ő a bíró, igaz bíró

*egyedül csak ő ítélhet,
mert kezéből szóródik szét,
sarjadjik ki minden élet.*

Boldog, aki útjain jár

boldog, aki Benne bízik,

*de — jaj! — aki ellene vét,
megbünhödik heted izig.*

Tőle jövőnk, Hozzá térünk,

övé vagyunk élve halva

ő a kezdet és ő a vég,

ő az omega s az alfa.

Ő az ura a halálnak

a metszőnek, a tehénnek

víz, tűz, botnak és kutyának

macskának és gödölyének...

Egy gödölye, egy gödölye...

melyet apám két krajcárért,

két krajcárért olcsó áron

vásárolt meg a vásáron.

Egy gödölye, egy gödölye...

TOLNAI ALFRÉD: EGY SZLOVÁK FESTŐRŐL, AKI HAGADÁNKAT ILLUSZTRÁLTA. — KUTLIK CYRILL —

Peszah-ünnep előtt, egy barátom jóvoltából, egy hagada került a kezembe, melynek különös érdekességet kölcsönöz az a körülmény, hogy talán az első hagada, amelyet az *addigiaktól eltérő* képecskékkel díszített a kiadó. De nem minden érdekesség nélkül áll az a körülmény is, hogy a *képecskéket ágostai hitvallású evangélikus szlovák művész rajzolta.*

Tizenkilencesztendő volt Kutlik Cyrill, amikor Samuel W. Pascheles prágai könyvkiadó megbízásából megrajzolta azt a tizenkét képet, amely az előttem fekvő hagadát díszíti. A prágai festőakadémia fiatal növendékének szívében még ott visszhangoztak azok a vallásosságtól átítatott szavak, amelyekkel édesatyja, *Kutlik Bogdán evangélikus lelkész* gyermekébe a hagyományok, a biblia iránti szeretetet igyekezett beoltani.

1869-ben, Krizslícén látta meg a napvilágot a kis lelkészlakban Kutlik Cyrill. A gyermek kiütköző művészi tehetségének senki sem volt nagyobb istápolója, mint atyja. Hatalmas tehetségét tanárai is elismerték, tandíjmentes helyet szereztek neki. Előbb Lhot, majd Pirner tanár oktatta a főleg a *biblikus és történelmi* témák iránt érdeklődő ifjút. Első nagyobb képe: „Husz szabadságának utolsó percei” nagy hírlapi és közönségsikert ért el. Vysoké, csehországi város meg is vásárolta a festményt, mely ma is Vysoké városházának tanácstermét díszíti.

Ez a siker juttatta Kutlik Cyrillt Pascheles megbízásához. 1888-ban elkészült a tizenkét rajz... Kutlik egyáltalában nem kötötte magát az eddig megjelent hagadákban feldolgozott képtémákhoz és ha egyik-másik esetben fel is dolgozta ugyanazt a témát, újat is alkotott az egyiptomi kivonulás témaköréből.

A „Kutlik-hagada” első képe: a széder-este. Oszlopos csarnokban, ünnepi hófehér burnuszban ülnek a hívők a hagada mellett. A görög oszlopokkal díszített terem mennyezetéről többágú gyertyacsillár csüng alá. Ez a kép a címlapot díszíti, de a szöveg között ismétlődik.

Azután egy régi téma: miként sanyargatták az egyiptomiak őseinket. Itt is korbáccsal veri a munkafelügyelő a porban fetrengő, fáradságtól alélt zsidót. Majd látszik, hogy Mózes hosszút állott. Ott hever a porban a felügyelő hullája és a zsidók kétségbeesetten tördelik kezüket.

Az ötödik képen az égő csipkebokor előtt térdel Mózes, míg a következőn azt látjuk, miként sétál a fáraó leánya rabszolganői társaságában. A sás között ott fekszik a kosárban a kis Mózes.

A hatodik: az egyiptomiak elsőszülött fiait megfojtotta a halál angyala. Majd a kivonulás képe következik. A régi témák újabb feldolgozása.

Mózes a fáraó előtt áll, kezében kígyóvá változott át a husáng. Míg a következő képen látjuk, miként jelölik meg őseink házaik bejáratát az áldozati bárány vérével, hogy elkerülje azokat a halál angyala.

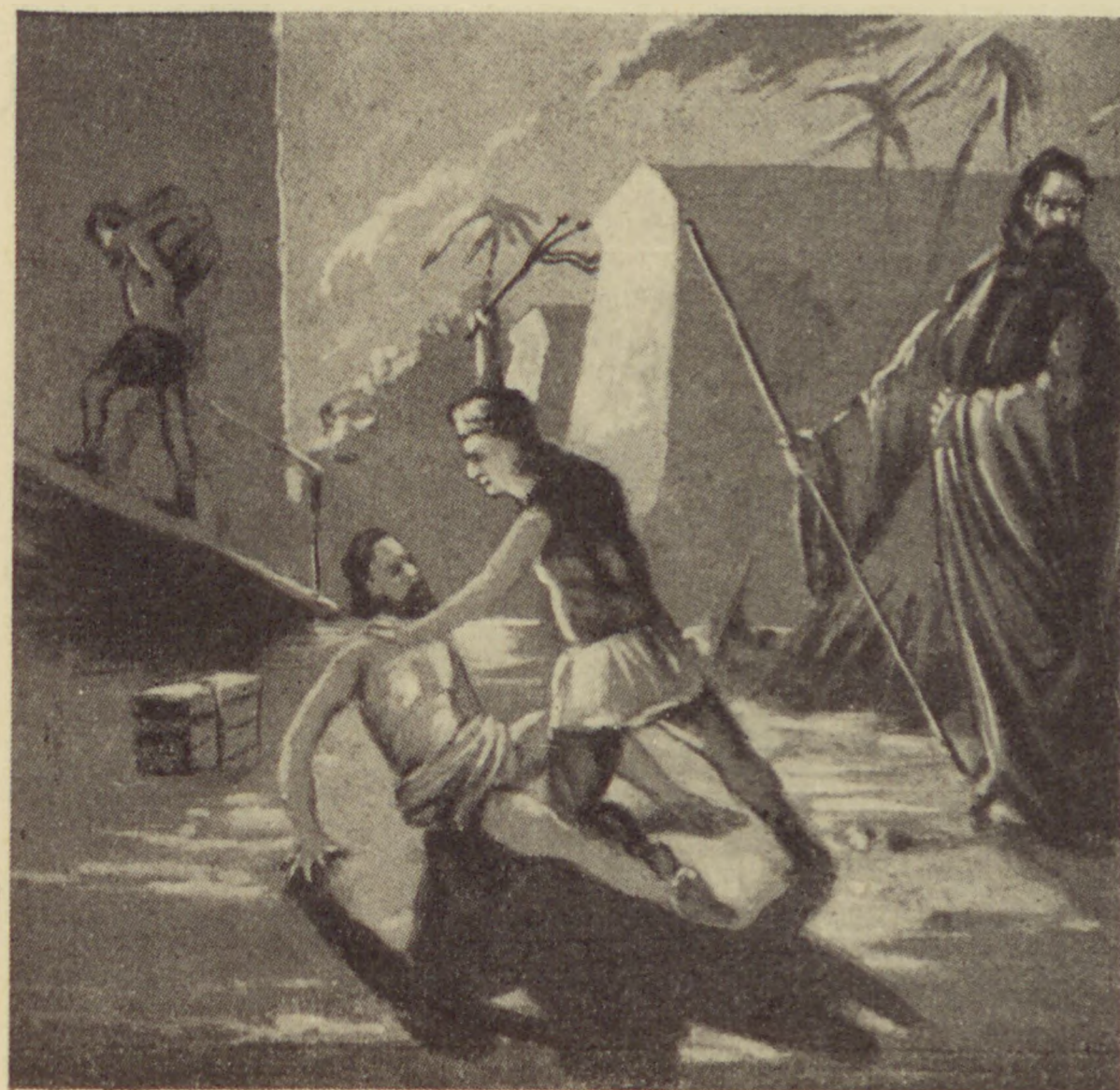
Az utolsóelőtti képecskén látható, hogy felkerekedének a fáraó seregei és üldözőbe vették az *elvonult zsidókat*. És végül: ott látjuk Mózeszt, amint a Veres-tenger partján visszafordul, kezeit égnék emeli. Lábánál a haragvó tenger elnyeli az egyiptomi hadsereget.

A rajzok finomak. Meglátszik rajtuk, hogy alkotójuk sok szeretettel foglalkozott feladatával.

A tenger elnyeli az egyiptomi sereget

Kutlik Cyrill szlovák festő Hagada-illusztrációi

Mózes látja testvérei szenvedését

Kutlik Cyrill Prágából Bécsbe ment, ahol rövid ideig Eisenmenger tanítványa volt. Majd súlyos beteg a déltiroli Arco balzsamos levegőjében keresett gyógyulást. Itt, a sötétzöld ciprusok övezte sziklás bércek között, az alattomos kórral mellében, a pusztulás gondolatával agyában, alkotta meg legbecsesebb biblikus festményét: „*A halál első áldozata*“-t. A hatalmas vászon elemi erővel ragadja meg a szemlélő lelkét. Holtan fekszik *Ábel* az áldozó oltár tövében. Az oltáron ül a csonthalál, lábát diadalittasan nyugtatja első áldozata mellén. Az oltárról feltartóztatlanul tör ég felé a füst, „mint az imádság“, írta egy kritikus. *Kain* áldozatának füstje nem tud a földtől szabadulni. Ott gomolyog a mélyben, „mint minden aljas, alacsony, megvetésreméltó“, írja ugyanaz a műbíráló.

Még egy sereg képet alkotott ezután Kutlik Cyrill. Biblikus alkotásai, zsánerképei, portréjai, történelmi vásznai nagyrészt Csehországban és Szlovéniában találtak gazdát.

Arcából Belgrádba került, ahol megalapította és éveken át vezette az első szerb rajzoló- és festőiskolát. Itt is halt meg 1900 április 4-én.

Kutlik Cyrill szlovák festő
arcképe

Der slowakische
Kunstmaler Cyrill Kutlik
der die Hagada
illusztriert hat

PETERDI ANDOR: SZÉDEREST A ZSIDÓKÓRHÁZBAN

Tizennégyen feküdtünk a belgyógyászati osztály földszinti szobájában. Kemény téli idő volt, amikor súlyos betegen bevitték, az ablakok még jégvirágosak voltak, a fák fehérek, de egyre javulva, erősödve, megértem a tavasz zsendülését. A peszach-ünnepeket is még ott töltöttem s így természetesen a széderestet is. A kórház szelleme demokratikus, egyik beteg sem különbözik a másiktól, mert valamennyien egyforma figyelmességben részesülnek. Itt nincs ur, nincs szolga, nincs zsidó, nincs keresztény, nincs szegény, nincs gazdag. Csak beteg van, súlyos és könnyű beteg. És ez a rang, a súlyosabb beteg, a kiváltságos, az azután lehet bármilyen társadalmi állású, ő itt az arisztokrata. Mert arra ügyelnek fokozottabban, orvos és ápolónő egyaránt, de még a könnyebb

beteg is őt szolgálja. Ilyen fajtájú a Zsidókórház demokráciája.

A széderest közeledtével a zsidó vallású betegek találgatták, hogy az osztály melyik terme részesül a kitüntetésben. Hol tartják meg a széderestet? Ez sok vitára és mendemondára adott alkalmat. Egyesek azt mondták, hogy a nőknél lesz a széder — udvariasságból. Egyesek már tudták, hogy az emeleten lesz a férfiaknál, mert hát peszacheste a férfi az úr a házban, még a kórházban is, ahol amúgy is magas párnás kereveten pihen. Az egyik beteg végre megelégtelte a találgatást s megkérdezte az orvost.

— Doktor úr, hol tartják a széderestet?

Az orvos, aki bizonyára maga sem tudta, azt válaszolta:

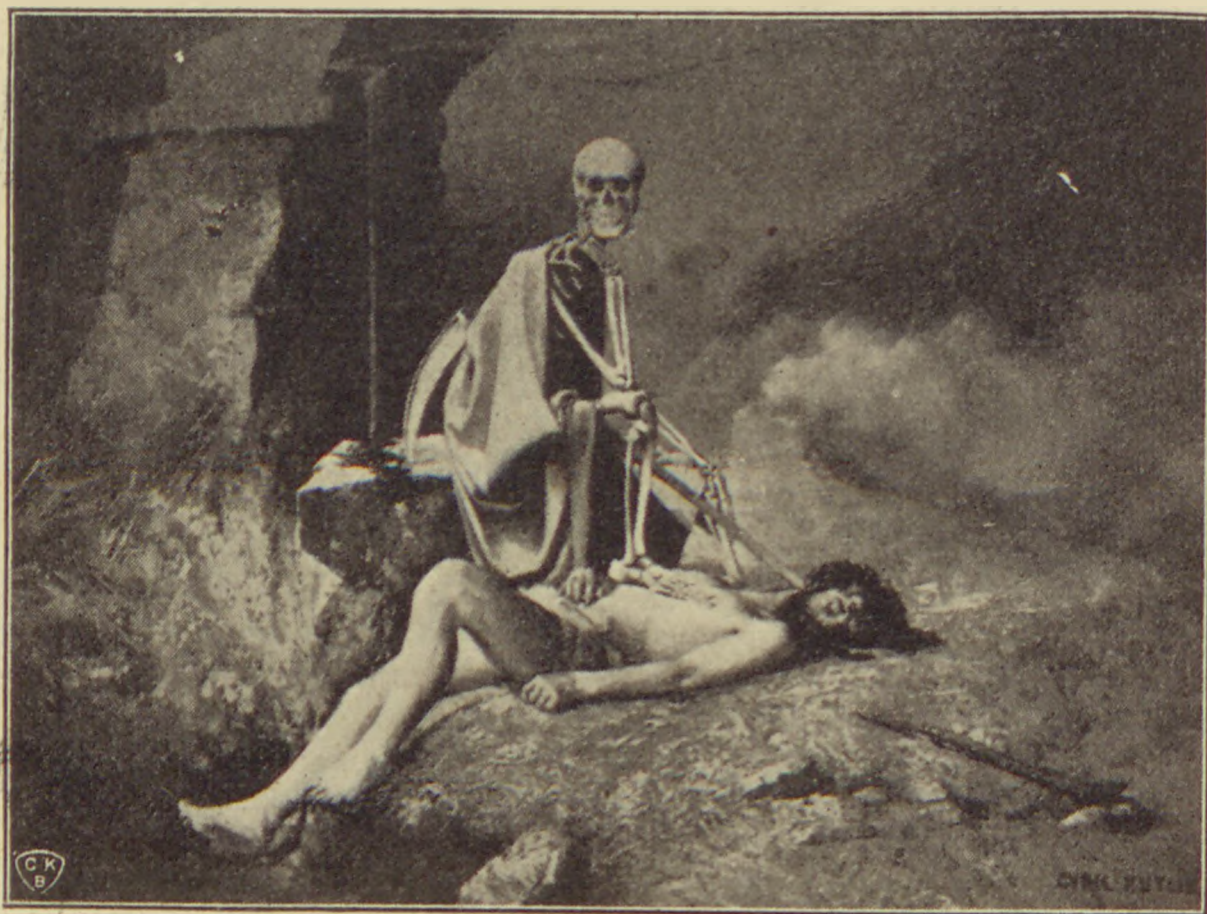
— Csak nem akar szédert adni, Steiner? Magának nem szabad az ágyból mozdulnia. — És Steiner elhallgatott. Ő volt a legbetegebb. De a széderest mégis izgatta.

Délután jött a hiteles hír, az ápolónő hozta, hogy a széder a mi kórtermünkben lesz. Nagy volt az öröm. Még a nyögő, nehéz betegek is hangoskodtak. Steiner, aki jámbor vidéki ember volt, egészen kipirult a nagy örömtől. Az öreg Klein bácsi, aki a legcsöndesebb beteg volt, mingyárt fölült az ágyában s kezdte számolgatni, hogy hány zsidó fekszik a teremben. A tizennégyágyas szobában csak hat zsidót tudott összeszámolni. Erre egy református vallású hajós megszólal:

— Ti zsidók itt kisebbségben vagytok, ennél fogva mi gójok fogjuk a szédert adni.

Az egész terem kacagott az ötleten.

A széder napján az orvos az ápolónő kíséretében végigjárta a kórtermet s megjelölte, hogy melyik beteg ihatik bort este és melyik kaphat gombóclevest.

Kutlik Cyrill: *A halál első áldozata*
Der erste Tod

Most kiderült, hogy bort csak egy beteg ihat, gombóclevest három beteg kaphat. Az a három beteg is pont keresztény.

Erre Steiner bácsi megszólal:

— Úgy látszik, hogy a hajósnak igaza lesz. Itt a keresztények adják majd a szédert.

A hajós büszkén felül az ágyában:

— Nem megmondtam Steiner bácsi, hogy ki lesztek nullázva.

Már hozták a virágokat, gyertyatartókat, nagy borosüvegeket, finom kóser vörösborral, hozták a maceszt, s mi izgultunk, de még inkább a keresztény betegek. Valamennyien egyformán fájlaltuk, hogy nem ehetünk gombóclevest. A keresztények meg azon sopánkodtak, hogy nem ihatnak bort.

— Nem a bor és nem a gombóc a fő, hanem a Hagada — mondtam.

A délután azzal telt el, hogy megbeszéltük az esti huncutságokat.

Négy kétliteres üveg tele jó borral, amihez csak egy embernek szabad nyúlni, ez több a soknál. A betegek lázadoztak.

Erre az egyik zsidó beteg, aki a bor korlátlan ura lett, megígérte, hogy majd suttyomban mindenkinek juttat egy kis bort, de csak a könnyebb betegeknek. Nehogy baj legyen.

Jött az est. Az asztal szépen elrendezve a kórterem közepén, rajta a lázító borosüvegek. Az ápolónő ragyogó fehérben. Aki csak tehette, kikelt az ágyból s az asztal mellé ült. Felhangzott az ima. A kidus az első borospohár fölött. A keresztény betegek kíváncsian nyujtogatták a nyakukat az asztal felé. Különösen a hajós, aki a bor szerelmese volt. Oda is szólt a bort iható zsidó beteghez:

— Mózsikám, én is föltettem a kalapomat az imádkozásnál, adj egy pohár bort.

— Kapsz.

És a hajós föltett kalappal feküdt tovább az ágyban.

A mi termünkből négyen ültünk az asztalhoz, a női osztályból is jöttek át hozzánk zsidó asszonyok. Az egyik mint háziasszony szerepelt. Azután választottunk előimádkozót az est tulajdonképpeni hősét, aki végigimádkozza a „gódét“. Öreg gyomorbeteg ember volt, olyan gyöngé, hogy alig bírta hanggal. De Löbl bácsi nagyon ragaszkodott a szerephez, tehát őt választottuk. Ünnepeyes csöndben megkezdődött az imádkozás. Egy darabig simán ment minden. Löbl bácsi hősiesen tartotta magát az első félidőben és derekasan diktálta az egyiptomi kivonulás történetét. Egyszerre csak elsápadt és így szólt:

— Nem bírom tovább, fektessetek ágyba. Lefektettük. Más folytatta, nem olyan jól, mint Löbl bácsi, de azért ment a dolog és a Hagada lapjai egyre fogytak.

Ám ő is hamar kidőlt.

Erre azt határoztuk, hogy most már jöjjön a leves. Mindenki diétája szerint megkapta a vacsorá-

ját, a borosüvegek is megnyíltak. Aki ihatott, az ivott, a többiek sóváran nézték. Csak a hajós nyugtalankodott az ágyban. Pisszegett, suttogott:

— Nekem is adjatok.

Lopva csempésztünk ágyához egy pohárral. Muszáj volt. Hiszen egész este kalappal feküdt az ágyban. Ő még héberül is imádkozott volna egy pohárka borért. Széder után meg is imádkoztattuk, el kellett mondania az áldást a: bojré pri hagofent. Négyszer is el akarta mondani, mert négy pohár bort akart. De nem kapott.

A végén eltűnt nem az „afikómon“, hanem egy egész üveg bor az asztalról. Az ápolónő hiába kereste, nem találta meg. Elhitettük vele, hogy csak három üveget hoztak.

És csak két nap múlva került meg üresen az üveg. A hajós ágya alatt volt. Ő lopta el a bort tüneményes ügyességgel s ő is itta meg. Két napig pityizált csöndesen, ahogy kint megszokta.

Csak a láza emelkedett egy kicsit s az orvosok hiába kutatták az okát.

Ez az én széderesti emlékem a Zsidókórházból. Szép volt. Hát még ha ehattunk volna gombóclevest és végig énekelhattuk volna a Hagadát s együtt dalolhattuk volna: „Él bené, Él bené“, Isten, építs fel, Isten, építs fel...

*Perlrott-Csaba Vilmos : Gyertyagyújtás
Lichtanzünden*

*(Dr. Rákosi Jenő kassai orvos tulajdona
Győri és Boros felv.)*

Nagymosás a „Kibuc“-ban.
A „Kibuc“ egy virága.
A „Kibuc“ első embercsemetéi.

MORDECHAJ AVI-SHAUL (TEL-AVIV): HA-GARIN HAHUNGARI

Magyarul: a *magyar mag*. Az épülőben levő palesztinai magyar kibbucnak *magva*. Így nevezi magát az a 17 fiatal chalucból alakult csoport, amely egyelőre a chederai „Ha-shomér Ha-cair“ kebelében él és neveli magát az önállósításig.

Ezt a magyar magot akartam meglátogatni Chederában. Kíváncsiság volt-e, vagy ennél mélyebb: látniakarása a csodának, ahogyan bevetették a magvetők ezt az első magot, érezni illatát annak a talajnak, amelyben ki fog kelni ez a vetés.

Chedera este. Valami szorongás ül a vállamon, amint a vasutállomástól a kolóniáig száguldó autóbusz belesüvít a sötétségbe. Csak mi, palesztinaiak érezzük az asszociáció nyomasztó gondját: Chedera... malária. Évről évre, éveken keresztül figyeltük a lapok malária-hírei között, Chedera nevét. Vadul pusztított itt a rém. De a kolonisták belefúrták lábukat a lágyan előmlő halmokba és onnan intézték kirohanásaikat a lápok réme ellen. S ma — a lápok réme mély humusszá változott, Chedera pedig egyike a leggazdagabb kolóniáknak. Ligeteiben lángoló narancsfák mint forró fáklyafürtök zengik az emberi munka és akarat győzelmét.

De a rém ellen folytatott harcnak nemcsak az ültetvényesosztályba emelkedett úttörők a hősei. Itt élnek még a névtelen hősök is: a bér munkások, a föld nélküli chalucok, akik még a Keren-Kajemettől várnak földet, letelepülési lehetőséget és a galuti zsidóságtól erősítést, pénzt és emberanyagot.

Megérkeztünk a kolóniába. Mélységes falucsönd ölel. Zümmögő, ezerértelmű, átfogó falucsönd. Eukaliptusz-illat csap felénk a híres chederai erdő felől, a chederai híres méz kiapadhatatlan forrása felől. Sakálüvöltés rikoltja keresztül a zsongó-zengő, bűvös éjszakát. Hirtelen, riasztóan szúr a torkomba. Ott ólálkodnak az erdő szélén, mintha a naracsligetek szaga csábítaná őket. Sírnak a sakálok, szívbevájóan, bennük sír a virágzás alá süllyedő sivatag. Bennük sír a halott lápvirágok hazajáró lelke.

Messziről lámpavilágosság biztat. Megérkeztünk a kibbuc udvarára.

— Erre. Itt van a Garin szobája.

Egy-kettőre egybegyűlnek a magyar fiúk. Hiszen én „az ő emberük“ vagyok. Néha-néha jönnek ide tollforgató emberek. Földszagot inni, kis szentimentális megfélekezésre. De a hóhér író mégis idegen lélek a „garin“ fiai szemében. Hiszen még mind magyar iskolában tanultak, magyar síkon imádták a föld csodáit, magyar kultúrán nőttek. Ady-versek ritmusa zeng a vérükben. S a zsidóság lelke Patai rímeivel szűrődött lényükbe. S ha valamelyik héber író idevetődik a kibbucha — — úgy néznek szemébe, úgy hallgatják szavát, mint valami idegen virág szívbevillanó nyílását. Sokat mond és mégis csupa kérdés leng belőle.

De én „az ő emberük“ vagyok. Bárhogyan feszítjük a héber szó vitorláit, mégis csak vissza-vissza-evezünk a magyar beszéd áramlatába, ha igazán ki akarják nyitni a szívüket a fiúk.

Látom a szemükön, hogy tőlem várnak valamit. Mennyire szégyelem magamat — mit mondhatok nekik én, a csodálkozó tollforgató, — gyermeknek érzem magam ezek között — — a nekilendült, bátor, céltudatos gyermekek között. Nem mester vagyok én itt, nem „Ketubim“-gárda kultúrharcosa, — tanítvány vagyok itt.

Hallgatom az ifjú mesterek tudó és biztonságos munkakeresését. A telített és magvas, felvirágzó jelszavakat — új életről, a fizikai munka szentségéről. De valami furcsa metamorfózison mentek itt keresztül a magas és felhőkbe futó jelszavak: egészen prózai formákat ölelnek. S valamiféle prózai, magasztóan köznapi szavak is buggyannak fel. Ilyenek: *kátif* (narancsszedés), *kibbus-avoda* (munkahódítás), *idur* (kapálás), *inzsil* (gyom). Van ebben valami különös itt, ma, Palesztinában? Hát még mindig nem vagyok túl ezen a gyermekes érzélgősségen? — kérdezem magamtól. Hát még mindig csodálkozom azon, hogy a zsidó munkás földet tűr? Nem, valami egészen más

van itt. Emlékszem arra, hogy mikor én voltam az ő korukban és rajongtam *otthon*, Magyarországon, a régi-új hazáért, — milyen távol voltunk valóságban a zsidó probléma mély és igaz átérzésétől, milyen homályos és légies volt az a lelkesedés, mennyire hiányzott belőle a gazdasági probléma alapépítése.

S mennyire megváltozott mégis, mindennek dacára, a magyar zsidóság, amely ma már ilyen fiatal-ságot tud kitermelni magából: amely tudja, mit akar, merre megy, minek-kinek szenteli energiáit.

Amikor tréfásan így mondják: „ez a chaver inzsilista“. Az inzsil gyomot jelent magyar nyelven. Aki a gyomot szedi, azt a mély, méteresindás gyomot, a traktor után — az „inzsilizmus“-sal foglalkozik. Nekem ez a tréfa valami gyönyörűen, megrázóan komoly forradalomról beszél.

„Most építjük a *garin* számára az első crif-et.“

„Crif“ — az a fabarakk. Mert eddig a „Kibbuc Ha-somér Ha-cair“ vendégei a „magyar garin“ tagjai. Ez a fabarakk, amelynek négy deszkafala már felmered a mélységes kékség felé — a jövődő „magyar kibbuc“ első fészke lesz. Kilenc chavér fog benne lakni. Három úgynevezett szobában.

„És ez a crif lesz alapja a ti kibbuc-toknak?“ — kérdelem kissé szkeptikusan.

Vadul szegik mellemnek szemük villogását. Mint-ha összebeszéltek volna:

„És a kezünk munkája?“

„No-no! nem kell úgy megharagudni egy szegény, tudatlan íróemberre. Hiszen csak tanulni akarok. Ha jól tudom, még a vendéglátó kibbucok is csak mostanában kezdett dolgozni a „Wadi-Havarit“-ban számára kijelölt Keren Kajemet „földön“.

„Igen“ — feleli mérgesen egy magas fekete, erős-kezű fiú, aki inkább hasonlít református tiszteleteshez, mint egy kibbucista chaluchoz — „de azt tudod, hogy csak az arab effendik izgatása s a hosszú pörösködések késleltették a települést. Most pedig már folyik a munka. Utánuk pedig mi is sorra kerülünk. Természetesen meg kell feszíteni minden erőnket, dolgozni kell, — a Keren Kajemet nekünk is fog juttatni a Chedera környékbeli területekből. Ez az igazi „kibus-avoda“.

„S azután, — de meg ne mérgesedjete, hiszen csak tanulni akarok — azután, azután a körmötökkal fogjátok a földet túrni? Vagy a fogatokkal fogjátok kihúzni a mélységekből az inzsil indáit?“

Ifjú mestereim hallgattak egy kicsit. A „tiszteletes úr“ már készült is kivágni valami ügyes prédikációt, de úgy láttam, mintha torkára forrt volna.

„Hát — vágja vissza végül — egyelőre bér munkások leszünk... hiszen nem kell mingyárt önállóan élni, saját gazdaságban...“

„Értem, fiúk... egyelőre... De — meg ne mérgesedjete, hiszen csak tanulni akarok — mégis csak lakni kell valahol, kell sátor, fabarakk, kell zöldszékes kert, szégyelni fogtok a chedera piactáron járni vörös répáért; kell kemence, hiszen, ha jól tudom, ti is esztek kenyeret.“

„Hát bizony... egyelőre... külső munkával kell majd keresni. Aztán — majd meglátjuk!“

„No, fiúk, nem vagytok szentimentálisak. Hiszen munkás emberek vagytok. országépítők.“

Nézek a tizenhét szempárba. Látom, amint szövődik lelkükben a távoli cél, a holnap.

Reggel. Kong a harang: reggelihez! Kiugrok az ágyból, sietek, látni akarom őket, amint munkába indulnak. Mire odaérek a „chádár óchel“-hez, már tödülnek kifelé a chavérok, elvegyülve a többiek közé. Itt nincs különbség a kibbuc és a „magyar garin“ között. Mennek, vállukon a szerszám, karjukon az elemóziás kosár. Keresem, kutatom szemeimmel a tegnapesti jelszavas ifjakat. Nincsenek sehol. Eltűntek. Átváltoztak. Ezek komoly, munkás férfiak, nők. Nem látnak, nem hallanak egyebet, csak a „Szadran“ utasításait. A „rendező“ — a munkafelügyelő ez. Ő rendelkezik: ki megy katifba, ki idurra, ki megy Hefci-bá telepére, ki Hadariába. Mennek, komolyan, magukbamélyedve. Érzem, most ők vannak felül. Most nem győzőm le őket szkeptikus érveimmel. A munka erősebb minden érvnél. Most szóba se állnak velem. Most nem tisztelik bennem sem a kort, sem az író.

Újból este van. A kibbuc vezetősége meghívott, tartsak nekik „szichá“-t „a modern irányról a héber irodalom“-ban. —; értem, ezek a fiúk csapdát állítottak nekem: a „Ketubim“ és „Moznájim“ harcát akarják provokálni. Nappal munkások — este kultúrharcosok. Röpitik felém az érveket, a kifogásokat: „individualisták, felhőben járó paitánok vagytok, adjatok társadalmi problémát, mutassatok utat! „Moznájim“? — persze, az öregek irodalma még kevésbé érdekel hennünket. De töletek még várunk valamit! Ti még olthatjátok szomjunkat! De szálljatok le kö-zénk, ide, a földre, a rögök közé!“

Az „én embereim“, félig remegnek honfitársukért — „még legyőzik szegényt a chavérok“ — félig pedig elégedetten mosolyognak: most hűnhődök a tegnapesti korholásért.

De mégis fellelékenek, mikor befejezem válaszómat és „legyőzőm“ olvasótáboromat. Hiszen végül mégis „az ő emberük“ vagyok.

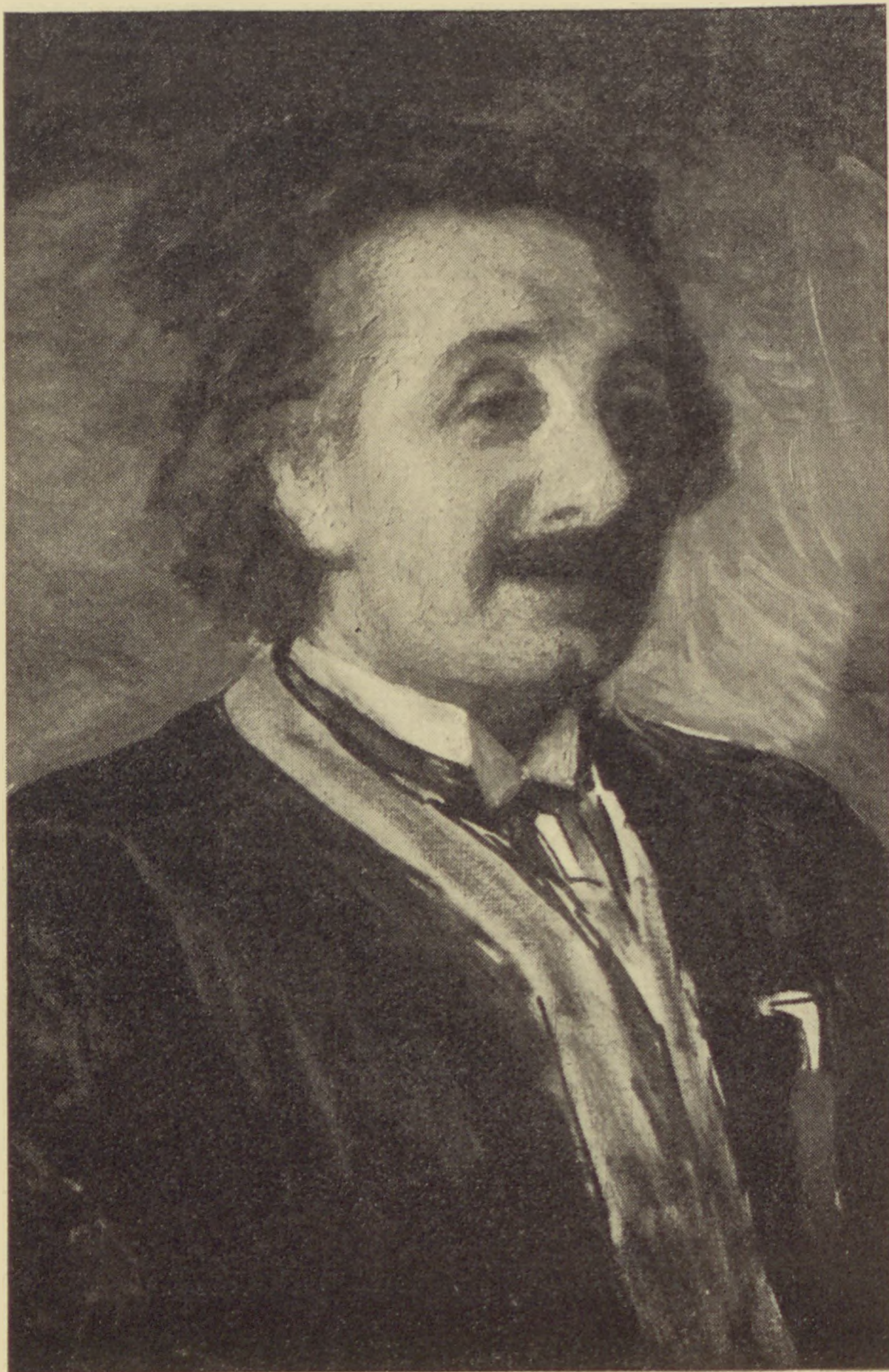
J. Steinhardt (Berlin): Noé

PATAI EDITH: BERLINI MÜTEREMLÁTOGATÁSOK

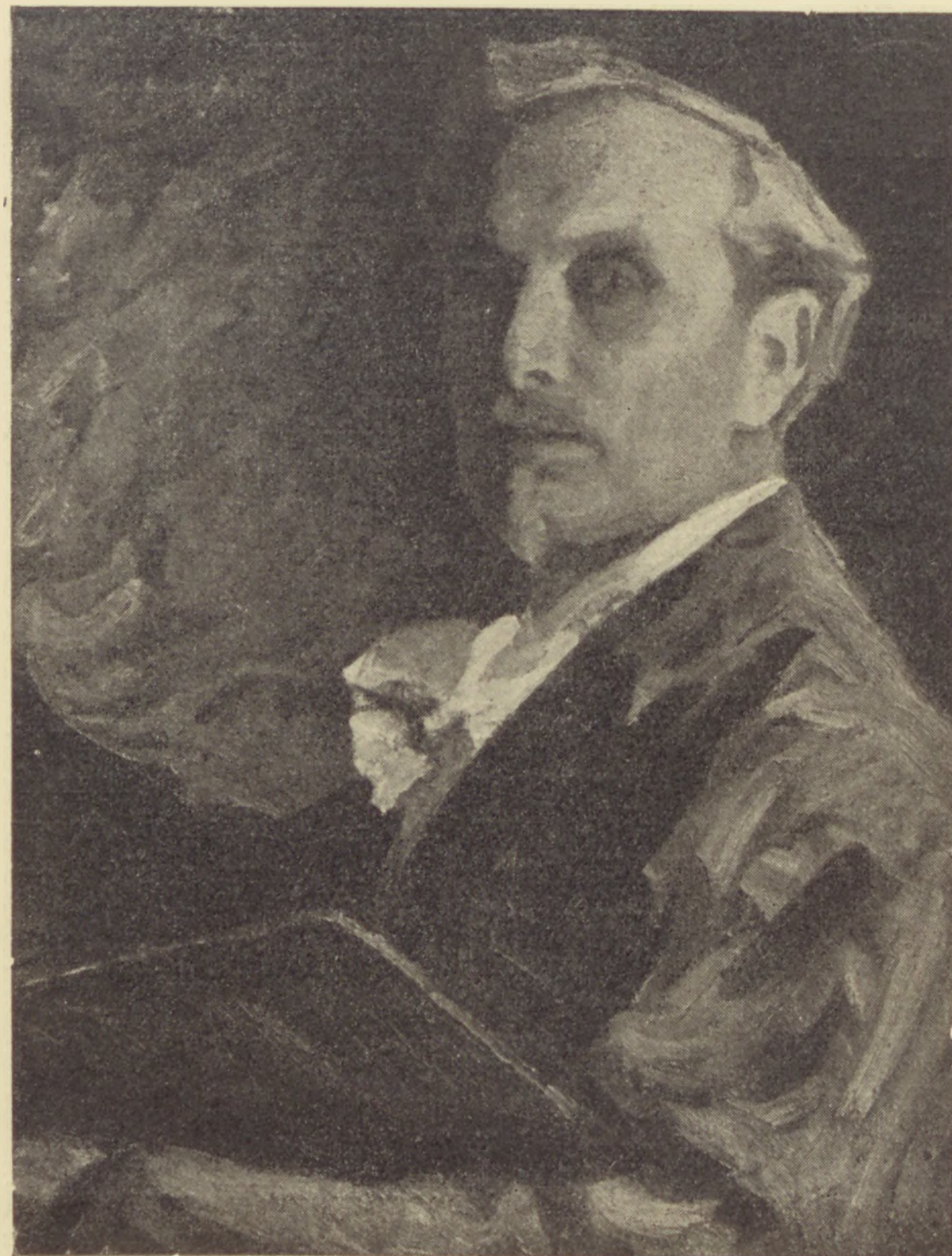
PASTERNAK — A 70 ÉVES JUBILÁNS

Maga a mester nyit ajtót — az arcát, az alakját jól ismerem önarcképeiből, mégis így a valóságban van valami idegenszerű a megjelenésében: halk, szinte fájdalmas előkelőség, kívülállás dolgokon, embereken. Könnyű fehér művésznyakendője és szép fehér haja finom keretet adnak kissé fáradt arcának... Ez az arc fáradt, talán rezignált is, de ha körülnézek a műtermében, a művészetnek olyan töretlen teremő erejét érezzük, mely meghazudtolja az ember halk gesztusait és halvány mosolyát.

Legújabb önarcképét mutatja. Hatalmas alkotás, a fej elgondolkodó, befelé néző, alig engedi el a tekintetünket, orosz népies viselet, hosszú, világos hímzett köpeny. Szerencsés művész, aki önmagának ilyen kitűnő modellje. Nem kell titkolnia, hogy életének minden korszakában érdekelte önmagát. Nézem az önarcképét... orosz népies viselet... Pasternák megszólal: sajnos, Oroszországból akkor kellett eljőnnöm, amikor a legnyugodtabban dolgozhattam volna. Tanár voltam az Akadémián, még egy év hiányzott, hogy teljes nyugdíjjal abbahagyjam a tanítás fátad-

Prof. Leonid Pasternák (Berlin) : Einstein

L. Pasternák : Önarckép. Selbstbildnis

ságos munkáját és teljesen az alkotásnak szentelhessem magam. A vagyonom is ottmaradt... Eljöttem Berlinbe és itt újra kellett kezdeni...

Elhallgat... Mintha máris sokat mondott volna. Mintha ez a néhány mondat akarata ellenére szakadt volna fel a lelkéből.

És érzem a kevés szóban a mélységes tragédiát. Ez a zsidó művész még ma is szereti régi hazáját, a kegyetlen fehér és a talán még kegyetlenebb vörös Oroszországot. Talán éppen úgy szenved, mint az az orosz herceg, aki aranyujtásos egyenruhája helyett a pincér fekete frakkját öltötte magára és aki felett napirendre tért Berlin, épúgy, mint ahogy napirendre tért a hercegnő felett, aki directrice egy előkelő divaszalónban és aki a régi, Néva melletti életéből csak titokzatos mosolyát hozta magával...

Sokféle ember keveredik a gigászi német metropolisban — de keverednek, eltűnnek a mélységben a gyengék örökre, az erők megtanulják a tempót és újra felszínre kerülnek... De a régi élet kísért, nem lehet soha egészen eltemetni. Egy mozdulat, egy mosoly, egy dalfoszlány, egy könny... Hallottam, hogy Pasternák műveit főleg orosz zsidók vásárolják. Ha nem is fizethetik a régi árakat, de meg van bennük nagy honfitársuk művészetének megbecsülése és szeretete...

Csak most, 70 éves jubileuma alkalmából mozdult meg az egész művész- és műbarátvilág Pasternákért.

Kollektív kiállítások mindenfelé, impozáns monografiák. Európa több nyelvén nagy ünnepek, bankettek. Nem jött mindez kissé későn?

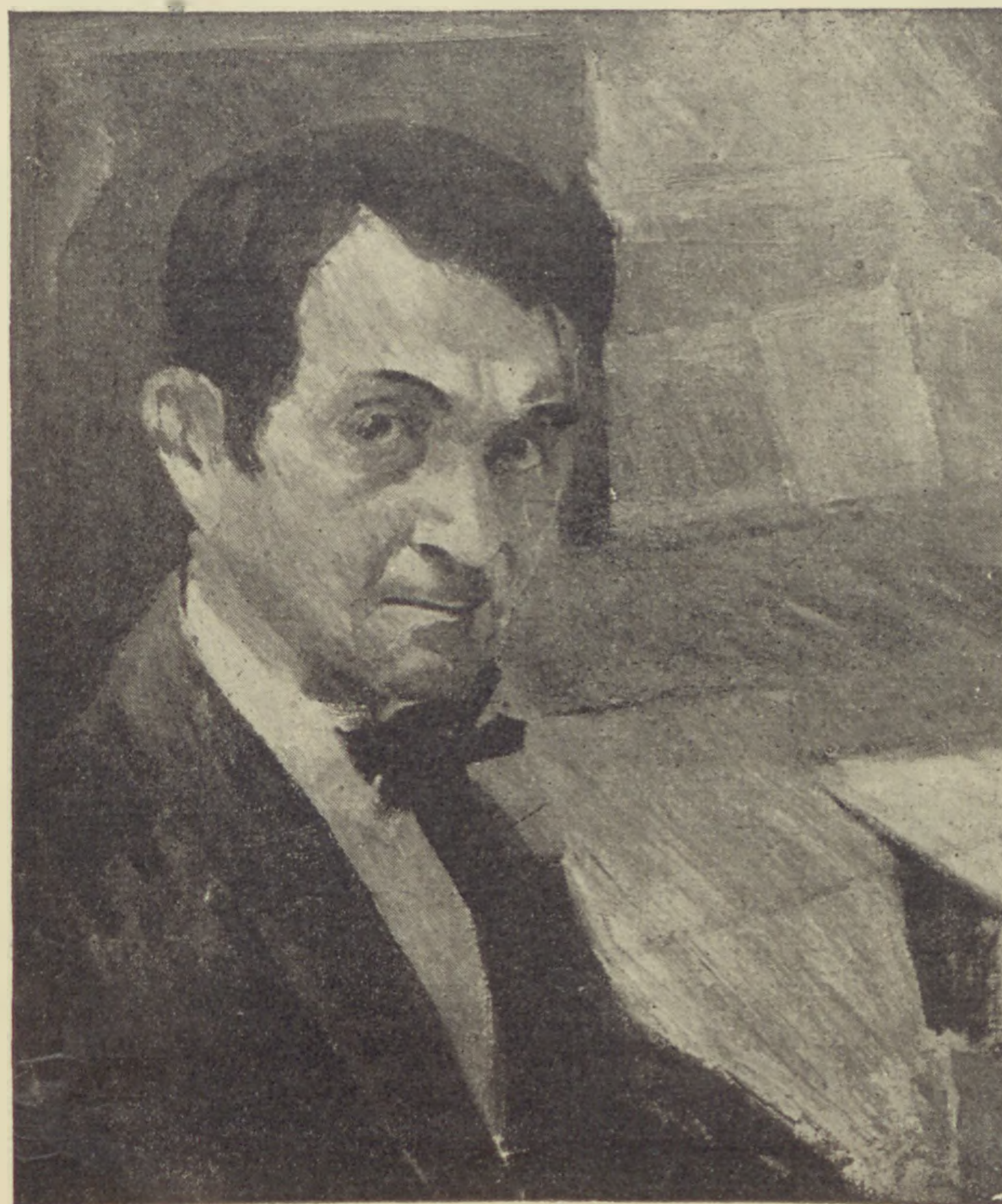
Újra a mester beszél: Palesztinában is jártam. Egész albumra való pasztelt és rajzot csináltam a Szentföldön, de mikor már alig hiányzott valami, hogy megjelentessem, — anyagi okokból az egész abba-maradt.

A mozdulatában, a halk lemondó gesztusában sok keserűség. Hontalanság, talajvesztettség, keresés... Pasternák, a zsidó festő, mint ember és mint művész arisztokrata, Berlin pedig demokrata. Pasternákot nem érdekli a tömeg, az emberi arcot szereti, amelyben Isten lakik. Berlinben minden mindenkié, minden hozzáférhető, minden a tömeget szolgálja. Paszternák a szellem, a művészet, a szépség, a születés arisztokratáit festi, Einstein gyermekded mosolyát a zseniális homlok alatt, a hatalmas orosznak, Tolsztojnak merész profilját, amely mögött szélesen a távol nagy orosz ég bontakozik ki — és önmagát, aki a legjobb, a legnagyobb model, de egyben a legproblematisabb is. A szeme kék, egész arca tipikusan szláv, a ruhája orosz, ami rendben volna, de a lelkében, amely nyugalmas, szépségre vágyik — káosz... szereti titkon, talán önmaga előtt is titokban, Oroszországot, rajong Palesztináért és hálás Berlinnek, amely ha nem is hazát, de otthont adott... Ott előkelő, kékszemű, elegáns akadémikus, cári nemesek barátja és festője, nagyerejű művész és halkszavú ember, aki oly gyakran merült el önmagában, a saját arcában és a tulajdon lelkében, — vajjon meglátta-e, észrevette-e ott a mélyben a zsidó tragikumot...?

JAKOB STEINHARDT

Egy berlini ház legfelső emeletén keskeny vasajtó vezet Steinhardt műtermébe. Valaha Lilien, a zsidó grafika nagymestere és úttörője dolgozott itt, — most az ő keményvonalú fehér-fekete rajzai helyett a meghitt műteremhangulat közepett Steinhardt új, színes dolgai köszöntenek. Kis intím sarokban terített asztal, az ablakpárkányon tarka virágcserepek, a széles ablakból nyitott terraszra látni. Tetők és kémények között egy darab szabadság. Steinhardték bájos, mélyszemű kislánya ennek a terrasznak köszönheti a gigászi Berlinben gyermekkorának kisvárosi romantikáját.

A nagy, tágas műteremből apró, egészen apró szobácska nyílik. Elbájolva állok meg a küszöbön. Nem veszem észre, hogy a homlokom majdnem odaér az ajtó tetejébe, visszasiklik velem az idő, rég elmúlt évek illatát érzem, a kis szoba homályában mintha egy percre a nagyanyám bájos, szelíd mosolya villanna meg. Hol is szerezte Steinhardt ezeket a bútorokat, ezt a hihetetlenül apró kredencet, ezt a kanapét? És kit ábrázol az ovális kép a kanapé fölött? Tényleg Rabbi Akiba Eger komoly tekintete simogatja a kis tündérmesébe illő szoba biedermeier hangulatát? Steinhardt látja, hogy merengek a kép előtt: Egyik ősöm képe — mondja —, nemrég szereztem... Érdekes... Akkor rokonok vagyunk. Nem is csodál-

Jakob Steinhardt (Berlin): Önarckép. Selbstbildnis

kozunk, csak új baráti érzéssel fogok kezdet a művésszel és bájos feleségével... Ki tudja, meddig álmodoznék még a stráfos ripsszel bevont kis kanapén, ha halkan, dallamosan meg nem szólalna az óra csendje. Ötöt ütött, nemsokára vége a jó világításnak a műteremben. A terített asztal is vár, de amíg a kávé szürcsölöm, a szemem ott jár a falakon és magamban már megállapítom: Ez a Steinhardt egészen új. Gótikus vonalú, kemény extázisba merevedett rajzok helyett dús színek és lágy formák alkotója. Akár portrét, akár tájképet fest, érezni, örülni a színnek, amely felolvasztja a formák keménységét, örülni a fénynek, amely száz árnyalatot csal ki e színből. Steinhardt régi technikai eszközeinek, amelyek a művészet nemes aszkézisét hirdették, nyoma sincs — és mégis e teremő lélek hű maradt önmagához, a próféták rajzolója hű maradt művészetének lényegéhez, az emberiség megtisztításának és megújulásának ideáljához... Noét festi a bárkában, amint a megváltást hirdető galambot fogadja. Körülötte különböző állatok a primitív lét kábulatában, de a bárka nyitott ablakain a megbékélt világ fénye világol és Noe szelíd pátriárka-fején a hívő jó lélek tisztasága. Másik képénél, amely nemrég került vissza a Künstlerhaus kiállításáról, a címe: Der Sonntagsprediger. Az előtérben dőzsölő tömegek az örökké ismétlődő emberi bűnök fertőjében, és felettük egy extázisban szónokoló modern próféta, aki hiába emeli fel szavát... Megvitatjuk, lehet-e ezt a képet a Mult és Jövőben reprodukálni? Bármilyen tiszta is a kép intenciója, a feldolgozás oly merész, sőt szabados, hogy inkább lemondok róla.

Ehelyett két igen érdekes portrét kérek el közlésre, amelyek legjobb kvalitásait mutatják.

KISS ARNOLD: SZÉDERÉJSZAKAI KALAND

Brezina csöndes, tót városkájában Reb Lózer Bisztricz a széder-asztalnál ült a feleségével, Kréndl asszonnyal. Gyermekük nem voltak, csak kettecskén dalolták, dúdolgatták az ősi széder dallamokat.

A zólyomi hegyek felől hűvös áprilisi, koratavaszi szél áramlott be az eleinte nyitott ablakon a szerény, szegényes bútorzatú szobáscsába, későbbben már becsukták az ablakot, mert az ötvenes évek derekán álló, ösztövéreb Reb Lózer fázósan vont maga köré a fehér kitlit, amelyet a szédereste ünnepi áhítatának fokozására öltött magára s a fakó aranyszegélyű kitlhauben alá is befűjt a gyöngédtelen szél a gyérhajú koponyára, de meg a gombóclevés jóleső forróságát is jelentékenyen fenyegette a közeli Kiszurcza folyócskáról beszűrődő zordon légáramlat.

Vacsora után reb Lózer hagyományos dallammal énekelte el az étkezés utáni imádságát s a Hallel zsoltárokba fogott.

Kréndl asszony nagyokat bóbiskolt. Fáradt is volt nagyon az ünnepi előkészületektől. Mentegetődött az ura előtt — ő pihenni tér.

Reb Lózer elnézőleg, szelíden mosolygott:

— Feküdj csak le, Kréndl szívem, a hálószobába majd behallatszik az El bené éneke s álomba ringat.

S tovább dudolgatta aztán egyedül, egyre álmosabbá váló dűnnyögéssel a hátralevő széder-melódiákat. A bimhéro nótájánál aztán elakadt szava. Az álmoságtól leragadtak a szemhéjjai, a feje az asztalra hanyatlott, csöndesen horkolt Reb Lózer a fehér kitlben és a fakó aranyszegélyű főveggel a feje búbján.

Aludt, szendergett békésen Reb Lózer, a chád gádjó báránycsaja hiába csöngette körülötte pántlikás csöngettyűjét, a brezinai éjszakában hiába verte egymás után a múltó órákat a sztrecsnói hegyen emelkedő öreg toronyláb — Reb Lózer szemei mákonyosn voltak bekenve, a feje, az aranyosszélű sipkája a göde fölé borult, csak néha néha motyogott Reb Lózer az álmában egy-egy dallamszerű „él-bené” melódia-töredéket s egy-egy gyöngéd rikkantást, alkalmasint valami szerelmi vallomást az egyetlen tehenéhez, a Rusnya tehénkéhez, amely istállójában álmodta ilyenkor az igaz tehenek békességes álmát.

Meddig alhatott Reb Lózer? Órák és percek szerint nem igen lehet megjelölni — de annyi bizonyos, hogy kora virradat lehetett már, a besztercei cserények kanásza már elfujta csalogató, hívó malacindulóját a szürkülettel vívódó brezinai éjszaka csöndjében s a Stubnyicskó kristályforrását rejtegető Klepács-magaslat fölött az utolsó hajnali csillag is álmosan hunyorgatta már szikraszemeit s a hajnal bibor vánkossai közé készülődött pihenőre hanyatlani — amikor Reb Lózer hirtelen fölriadt az álmából...

Kolomp-csöngést hallott, a csordás ostopattintásait hallotta, amint a reggel csöndjét áthasította éles süvitéssel. Kinézett a szoba ablakán s rémülten látta, hogy a tehéncsorda már jó messzire baktat lomha karavánban a városvégi legelő felé, a varini

határ irányában; csak a csorda fölvert pora kavarg odakünn a néma utcácskákon...

S ő elaludta az időt, elmulasztotta a csordás hívását, a Rusnya tehénkéjét nem hajtotta ki.

Fölugrott Reb Lózer Bisztricz, a fehér széderesti halottas köntösében, az aranyszegélyű fehér kitlhaubnijával s rohant ki az istállóba. Az udvarban egy heverő pálcikát ragadott a kezébe, megbökte vele a békésen szendergő Rusnya tehenet, kikergette az utcára s kezdte hajszolni a távolban poroszkáló csorda felé „hü! Rusnya! hü tehénkó! el kell érnünk, utól kell érnünk a társaidat.”

Szaladt, szaladt, némi ellenkezéssel a Rusnya tehén, szaladt utána harsány kiáltásokkal, a pálcát suhogtatva Reb Lózer Bisztricz... a fehér köntöscsak úgy lebegett utána a tavaszébredő, hűvös szélben, a fehér sipkája a tarkóján félrecsúszott.

Lélekzetvesztve futott Reb Lózer, előtte gyorsuló ütemben a Rusnya tehénke.

Időnként szemrehányó szavakat dűnnyögött Reb Lózer a futó tehénkéjének:

— Lehetél volna annyi kímélettel a gazdád iránt, hogy ma, kivételesen, széder éjszakáján nem várod be, amíg én vezetlek ki téged a csordához. Hiszen te nem vagy Izrael népe, amelyet erős kézzel és kinyújtott karral vezetett ki a seregek Ura, Egyiptom rabságának istállójából. Bimhéro! bimhéro! gyorsan, gyorsan Rusnyicskóm, kis tehenem.

A Koleczkó domb-hajlatán fekvő zsidó temető mellett utólérte Reb Lózer és a tehene a csordát.

Társai a Rusnya tehenet barátságos mú-úzásokkal fogadták be a körükbe, Rusnya tehén odafurakodott rendes társa mellé, Zaturanszki, a tót egyházipresbiter Hanka nevű tehene mellé, a két tehén kedveskedve végignyalta egymás pofáját, ezzel is szép példáját nyújtva a Brezinán uralkodó felekezeti türelmetességnek.

Janó, a tömpeorrú csordás nagyot csördített a karikásostorával, kipökte a bagót a fogai közül, hetykén odavetve a szót Reb Lózernek:

— Maceszt zabált talán a Rusnya, hogy így elkésett? Inkább engem kínált volna meg Lózer gazda a négy pohár borral, amit ma este a zsidók isznak, minthogy a Rusnyát itatta le a sárga földig.

Aztán tovább porzott a tehéncsorda a hajnali szürkületben. Reb Lózer pedig hazafelé tartott.

Jó lesz sietni — gondolta magában — a Klepács fenyesében már halkan szólni kezd a pinty, hajnalodik, az emberek vagy egy óra múlva már sachrisz istentiszteletre készülődnek. Jó messzire került el Brezina falujától.

Halkan füttyűrészett. Még mindig a széder-melódiák zsongtak a lelkében. Valami koránébredő cinege vele együtt füttyöngte a chád-gádjó nótáját s a párás ködben didergő boróka-bokrok ágai sejtelmes zizegessel csöndes kórusban kísérték a nótáját.

Nemsokára a temető-úton, Brezina falujának határába érkezett. A temető közelében levő Ripper

Eva Samuel : Széder.

Eva Samuel : Barmicva.

Eva Samuel : Hakafa

kocsmájában már ébredt az élet, halovány mécsvilág derengett ki a lassan pitymalodó szürkületbe, a sötétségből egy tót cselédleány ábrándos szláv nótája csendült.

A cselédleány — Mlatka névre hallgatott — kifordult az utcásra, egy szakajtóban kukoricát akart vinni a hátsó udvarban csipogó tyúkoknak, kacsáknak... megpillantotta a temetődombról lefelé lépdegelő, fehér halottasköntösű Reb Lózer Bisztricz alakját, — rémülten fölsikoltott, a szakajtó kukoricát kiejtette a remegő kezeiből: „Jezzus Mária! József! egy halott jön a zsidó temetőből!”

Fölverte a házat sikoltozásaival. Kisereglett az uccára: Ripper úr, a kocsmáros, hamarjában egy darab maceszt ragadva a jobbja, valószínűleg védekezés céljából, a hálósipkája a lábán volt, a papucs a fején, a kövér Ripperné, aki ijedtében a „Cenerene” könyvecskéből a Putifárné és a József történetét kezdte dadogni, a Ripper-gyerekek, hatan, éktelen visítózással és ujjongással: „ma nem kell mosakodni, ma nem kell mosakodni”, a Janó kocsis, aki oldalbacsípte a Milsinkó minden-lányt: „úgyis mindegy már, ma mindenkinek meg kell halni” —

A visítózásaiktól fölébredt az egész ucca, jöttek a remegő öreg tótok és keresztetvető tót asszonyok, vasvillás tót legények s mind egyhangúlag megállapították, hogy fölébredt a sírból egy zsidó, jön, lépdel a zsidó temető felől halottas ruhájában: „segíts Megváltó Urunk, szabadíts meg minket a gonosztól”.

A Hrabacsek Gyúró leszalad a zsidó uccába, bekopogtatott a zsidó egyházfinak, a Smáje Herzklopf ablakán: „zsidó halott jön a zsidó temetőből”, bezörgetett a kis zsinagóga ablakán, ahol már néhány koránkelő öregember mormolgatta a reggeli zsoltosmákat, s csakhamar az egész kile künn volt az uc-

cán, ki lapáttal, ki piszkafával, a szemeik elé a tenyereikkel ellenzőt csináltak, úgy kémlelték a Koleszkó-dombról a lassan pitymalló, homályos szürkületben aláereszkedő kísérteties alakot.

Reb Lózer Bisztricz pedig jött, lépdegelt halottas fehér, széderesti köntösében, halkan füttyürészve, boldogan, hogy a Rusnya tehén most már künn legel a harmatos tavaszi sarjún.

A remegő, viddujt mondó zsidók csoportjában először reb Szimche Tatsch, a chevra-elnök nyerte vissza a lélekjelenlétét s megállapította, hogy a halott nem más, mint a tavaly elhalt Motche Bondy, a volt chevra-elnök, aki úgy látszik, újra el akarja foglalni a chevra elnöki székét. De abból ugyan nem eszik, tisztességes halott alszik békésen az utolsó ítéletnapig. Reb Tanche, a haragos mészáros azt vélte, a két éve elhunyt Dóved Bród a halott, akinek a felesége chalice nélkül ment másodszor férjhez, jön meg-ráncigálni a ledér feleség kontyát.

A cházén egyik ellensége: reb Kalme Kurjóz azt mondta, a régi cházén nem tud nyugodni a sírjában. mióta ez az új, repedtfazék-hangú cházén, a Hermann Blechtóbn tépi a kile fülét szörnyűséges hangjával, azt ajánlotta hát, énekelje el Blechtóbn cházén a vesomrú-ját, attól menten visszaszökik a halott a sírjába. Rövid, izgatott tanácskozás után a kile elhatározta, hogy a halott elé indulnak és kellő, hagyományos módon rá fogják bírni, hogy térjen vissza a sírjába. Blechtóbn, a cházén vállalkozott rá, hogy meg fogja győzni arról, hogy Brezinán balbósznak lenni: az utolsó dolog a világon.

Elöl vonultak a bócherek, heten számszerint: mindegyik egy-egy széfert, talmudi példányt vitt a kezében. A térdek bizony rogyadoztak az inaikba szállott nagy bátorságtól. Utánuk a chevra előljárói

jöttek, egy-egy avdóleval mindegyik a kezében. Ilyen ügyekben a chevrat illeti az elsőbbség. Azután jöttek a kile fejei, elől a pohos rasekól, aki azt mormogta egyre: „cedoke tacil mimovesz, aber bis dahin ist noch Zeit für cedóke“. Az utócsapat volt az asszonyok és a gyerekek, az asszonyok kimpettáblácskákat vittek, teleírva különböző varázsigékkel, a gyerekek visongtak, s a nagy kavarodásban elcsenték az ünnepi kremzelesz-süteményeket s azt majszolták halálos ijedtséggel. A zsidók mögött s oldalukon a más felekezetű tót legények haladtak a vasvillákkal...

Reb Lózer Bisztricz jött, jött csöndesen a reggel ködeiben mindegyre közelebb, közelebb. Az ébredő napsugár még nem tudta lefejtetni magáról felhőhálóköpenyét, az útszéli fenyvesek dideregve zúgtak, sóhajtoztak, egy kopár nyárfa tetején.

Amikor a kile deputációja vagy íjlövésnyi közelségbe került a „halott“-hoz, a bócherek kara halkan rázöndített: *Geh' in dein Ruh' erein, geh' in dein Ruh' erein!* különös monoton dallamra. Utána a chevra s a kile vezetői énekelték babonás mormogással: „Geh' in dein Ruh' erein, geh' in dein Ruh' erein!“ Az asszonyok, a gyerekek is fújni kezdték: „Geh' in dein Ruh' erein, geh' in dein Ruh' erein!“ Még a tót legények és tót leányzók is eltanulták: „Geh' in dein Ruh' erein, geh' in dein Ruh' erein!“

Most már kivették a halott alakját is. Csakugyan halottas fehér ruhába volt öltözve, halott fehér sapka a fején, még a pálcika is a kezében van, amit a halott mellé tesznek a sírba, hogy föl tudjon tápázkodni, ha majd fölkelhet síri álmából.

Reb Lózer Bisztricz jött, jött lefelé a dombos úton, a pálcikát, amivel a Rusnya tehenet hajszolta, vígan suhogtatta a kezében. Egyszerre csak megpillantotta a hajnali félhomályban sötétlő tömeget.

— Mit akarhatnak ezek? hová tarthat ez a tömeg? — csodálkozott magában Reb Lózer.

A kolecskói úthajlatnál összetalálkozott a halottúzó deputáció Reb Lózer Bisztriczcel. Az arcvonásait a gyér szürkületben még nem lehetett kivenni. De Reb Lózer fülét már megütötte a kísérteties moraj, a babonás énekszó: „Geh' in dein Ruh' erein.“

Meg vannak ezek bolondulva? — gondolta magában Reb Lózer — micsoda processzió ez? Ilyenkor kora tavasszal a keresztények még nem járnak búcsúra a tardosini Szent Antalhoz! Aztán meg nagyon gyanús is volt neki a melódia, valami szomorú szlichesz dallam volt ez. A Lébes Mandl kakashangját is fölismerte már, úgy kukorékolt, olyan epedően, mint tavaszi gerjedelmek idején a kakasa szokott.

Most már össze is találkoztak: Reb Lózer Bisztricz és halottúzó deputáció.

Zúgva, tompa morajjal, egyre erősebben hangzott a kísértetkergető varázsdallam: „Geh' in dein Ruh' erein, geh' in dein Ruh' erein!“

Reb Lózernek táva maradt az ámulattól a szája. Hát ezek tisztára meg vannak veszekedve! Most már tudja: ezek a hülyék halottnak vélik őt, vissza akarják kergetni a temetőbe.

Már a chevra elnöke is előbbre lépett vacogó fogakkal és didergő, fázós oratióba fogott:

— Megesketünk, kérünk te gonosz, vagy nyugtalan szellem, térj vissza a sírodba. Bárki is vagy, akár a pokolból, akár a gán-édenből jöttél: Wir sagen dir die chavrüsze auf! Geh' in dein Ruh' erein.

A kile kórusban zengte utána: Geh' in dein Ruh' erein, geh' in dein Ruh' erein.

Reb Lózer mosolyogni próbált, a fejét próbálta csóválni, de a reggel még sötét volt, nem látta senki a mosolygását, se a feje csóválását:

— Ne bolondozzatok — mondta Reb Lózer boszszúsan —, hát nem látjátok, hogy Reb Lózer Bisztricz vagyok?

— Gonosz szellem! gonosz szellem! — sápítoztak most elszörnyedten a deputáció tagjai — így szokták, élő ember nevével lopódnak be az élők közé. S újra rázúgták: geh' in dein Ruh' erein...

Az egyik tót legény azt az ajánlatot tette, hogy megpiszkálja kissé a vasvillájával a kísértetet, de lebeszélték, ne tegye, mert akkor igazi, még nagyobb marhává változtatja át a gonosz szellem.

Helyette a chevre gabe, Ajren Spitz lépett elő, akit a kile legokosabb emberének tartottak, s akivel szemben Reb Lózer Bisztricz a legutóbbi chevre-választáson kibukott a gabeságból:

— Ne bolondozz, gonosz szellem. Vagy nem mondasz igazat, nem a Lózer Bisztricz alakjában jársz kísértetni, akkor szégyeld magad und geh' in dein Ruh' erein, vagy pedig csakugyan a Lózer Bisztricz alakjában jelentél meg, akkor meg én velem szemben már egyszer úgyis kibuktál a választáson, akkor ewade geh' in dein Ruh' erein...

Reb Lózer Bisztricz most már végképpen elveszítette a türelmét. Ajren Spitz úgyis a bögyében feködött. Egy nagyot káromkodott, nagyon világosan és érthetően megmagyarázta Ajren Spitznek, hogy ő meg, már mint Ajren Spitz, hová menjen „erein“, föl emelte a kezét és egy olyan pofont mért az Ajren Spitz arcára, hogy annak a szeme menten tüzes karkákat látott a brezinai dombok fölött.

A deputáció fölocsúdott. Hiszen ez a pofon valószínű és eleven pofon volt. Tagadhatatlan: der müz e gsünde Hand hoben! Dósz wór e gesünder, e lebendiger Pats!

Abban a pillanatban a lubochnai sziklacsoport felett a napsugár is keresztülbökte bíborpiros nyílással a hajnali felleget, szikrázott minden a tavaszi napsugárban, a Vág zúgó tükre, a fenyvesek lombja, a serkedő fűszálak a mezőn — ott állt a deputáció előtt Reb Lózer Bisztricz, a maga életnagyságában.

Jött, rohant ugyanabban a pillanatban Reb Lózer Bisztricz felesége is, lélekzetszakadtan, elmondta a szédereste történetét, elmondta, hogy ő korábban elálmosodott a nehéz bortól, egész mostanig aludt s rémülten ébredt, hogy a hitvesi ágát üresen találta. Aztán megnyugodott, hogy az csak nem idegen asszonyszemélyek után kujtorgott, csak a Rusnya tehen után.

Még csak a dájén vontá össze a szemöldökét szigorúan. Jantevkor tehenet hajkurászni! Kimondta az ítéletet, egy hónapig nem szabad Reb Lózer Bisztriczet a széfer elé fölhívni...

HELLER BERNÁT: A SZENTFÖLD AZ AGGÁDÁBAN

Több mint félévezreden át a zsidóság képzelete, költészete az aggádában nyilatkozik meg. A Szentírás befejezése után, egészen a gáoni korig nem is maradt reánk zsidó költészet más, mint az aggáda. Ha tehát bemutatjuk a Szentföldet az aggádában, akkor bemutatjuk, miként érzett a zsidóság hosszú századokon át a Szentföld iránt, mit képzelt, miként ábrándozott róla. Az aggáda három legszentebbet tisztel, dicsőít: Istent, a törát, Izraelt. E három szentség mellett negyediknek nyomban a Szentföld következik. Itt a képzelet, az ábrándozás nem ismer korlátot, sem a térben, sem az időben. Röptét nem nyűgözi sem a szűk földrajzi, sem a nyomasztó történelmi valóság. A költészet átteremti Palesztinát, új földrajzot, új természetrajzot, új történelmet alkot, a valóságnál ragyogóbb multat, biztatóbb jelent fest s hozzá kápráztató jövőt. Kisérjük meg, hogy szemmel kövessük merész röptét.

I. Földrajzi ábrándok.

A Szentföldet, minden megfigyelés ellenére, a legmagasabbnak képzelték. Már a tannák aggádája úgy tünteti fel, mint a földnek szarvát: Palesztina úgy emelkedik ki, mint az ökör fölé a szarva. (Szifré Deut. 37.). Innen kezdődött a teremtés: A Szentföld megelőzte a többi országot, a többi Szentföldet megelőzte a szentély, „a dicsőség trónusa, legmagasabb kezdetől fogva szentségünk nyugvóhelye”. (Jerem. 17., 12.). A Szentföld magasabb minden országnál. Szentföldön pedig legmagasabb a szentély. (Kiddusin, 69a, Zebakim, 54b). Az úgynevezett Aristeas-levél is ábrándosan úgy írja le a bevonulást a szent városba: Judea közepén láttuk a várost, magasra emelkedő hegyen, a hegynek tetején pedig a templom pompázott. (Aristeas, 83, 84). Talán ebből a képzeletből magyarázható az a legenda, hogy Noé galambja az olajfalevelet az Olajfák hegyéről hozta, hogy a Szentföldet elkerülte a vízözön. (Genesis R. 33, 6, Pirké R. Eliezer. 23). De lehet, hogy a Szentföldet nem a magassága, hanem épp a szentsége kímélte meg, mint ahogy a muszlim-legendában a vízözön Jeruzsálemet is, a mekkai harámot is elkerüli; a szamaritánusok viszont úgy beszélnek, hogy az ő Garizim hegyüket nem bántotta az özön. (Deut. R. 3, 6).

A Szentföldet a föld közepének képzelték. Ez egyébként oly elképzelés, melyet más népeknél is megfigyelhetünk. Tudvalevőleg a kínaiak az ő hazájukat tisztelik a föld középbirodalmának. A babyloniaiak Bel istennek házáat, a görögök Delphit hitték a föld köldökének. Jechezkeél próféta hirdeti, miként vonul Góg Mágóg a föld köldökén lakozó Izrael ellen. Ezt a képzeletet legvilágosabban Tanchuma Kedosim részletezi.

A világnak közepe a Szentföld, a Szentföldnek közepe Jeruzsálem, Jeruzsálem közepe a szent tér, a szent tér közepe a templom, a templom közepe a frigyláda, előtte az alapkő, melyre a világegyetem szilárdított. A teremtés, mint láttuk, a világ középpontjából indult ki. Sámuel Ha-Katon régi tana

hasonlatban szemlélteti: Ez a világ hasonlít a szemhez, fehérje az óceán, mely a földet körülveszi, a fekete benne a föld, a feketének redője Jeruzsálem, a kép benne (pupilla) a szentély. (Derech Erec Zutta 9).

Minden földrajzi valósággal ellentétben még azt is képzelték, hogy a Szentföldet folyamok és tengerek (tenger) mossák körül. R. Méir, a Szentföld rajongója, Kisásziában halt meg. Meghagyta, hogy koporsóját a tenger partjára helyezték, mert a Szentföldre vonatkoztatta a zsoltárverset, (24, 2) tengerekre van alapítva, folyamokra szilárdítva, — így tehát az ázsiai tengerpart érintkezik a Szentföld partvidékével. (Jer. Kilájim 32 c). (Gen. R. ed. Theodor 1240). Ez az ábrándozó geographia nem áll meg a földnél, az eget is keresi. A jeruzsálemi szentség a földnek közepe s épp szemben van az égi szentéllyel, Isten trónusával. (Gen. R. 55, 7). A jövődőről ábrándozó képzelet még azt is látja, hogy ez a földi szentély egyre magasabb, míg a dicsőséges trónust el nem éri. (Peszikta Ronni 143b.)

Csodaszerű sajátsága a Szentföldnek: rugalmas, nyújtható, összeszorítható; ha sok a lakója, tágul, ha kevés, szűkül. Merész túlzással meséli R. Jochanan, hogy Jannaj, makkabeus király idején a Királyhegyen 600.000 város virult, mindegyike 1,200.000 lakóval; abban az időben tág volt a tér, az amórák korában már 600.000 nádszál sem fért volna el ottan. (Gittin, 57a).

Az aggáda földrajza, amint mondtuk, keresi az eget. Tegyük hozzá: keresi a poklot is. A pokolnak egyik neve Gehinnom, arról a Jeruzsálem melletti völgyről, melyben a gyermekeket Molochnak áldozták. Talán így keletkezett az a képzelet, hogy Jeruzsálemnél, mely a föld közepe, ott található a pokolnak is egyik bejárata, amely képzeletet arra a versre (Jes. 31, 9) is alapították, hogy Isten lángja lobog Zionban, kemencéje ég Jeruzsálemben. (Erubin 19a, Szukka 32a). Viszont élt az a fölfogás, hogy a pokol bejáratához közel van a paradicsom bejárata; például a szegény Lazarusról szóló evangéliumi aggádában (Lukács 16, 23) a gyötrődő gazdag irígyen látja a szegény Lazarust Ábrahám ölében, a túlvilág gyönyörűségeinek közepette. Az evangéliumban is a kárhozottak kényelmesen átpillanthatnak és átbeszélhetnek az üdvözlőkhöz. Hasonlóan képzeli ezt az aggáda is. Azt kérdi: Mekkora a köz ég és pokol között? Felelet: Egy fal választja el kettejüket. Vagy: tenyérynnyi szélesség; vagy: mindössze kétujjnyi távolság. (Pessikta K. XXX. és párhuzamok). A késő középkori Darké Tesuba leírja, hogy Gehinnomot az édentől vékony fal választja el, nem vastagabb denárnál; a két serpenyő közül, amelyben bűn és érdem mérlegre kerül, az egyik Gehinnomra, a másik Édenre ereszkedik. Általánosan tehát úgy képzelték, hogy Jeruzsálemnél visz a bejárat a paradicsomba. Csak kabbalisztikus ábrándozás tette meg Machpela barlangját a túlvilág bejáratának. (OL. 1931, 1018—1021). De még itt is tehát a Szentföld marad az Éden kiindulójának.

II. Természetrizai ábrándok.

Az aggáda képzelete túlröpül a megszokott természetrajzi méreteken. A Szentföld buja termékenységet oly növényeken, gyümölcsökön mutatja be, melyek egyenest meseországba valók. Simon ben Lakis és három társa akkora barackot kapnak, hogy ők jóllaknak belőle, megetetik a szamaraikat s még bőségesen hagynak is. Fahéj oly dúsan termett, hogy a kecskét etették vele. A szőlőfürtök messziről úgy tűnnek fel, mint legelő kecskék. Egy rabbi megkérte a másikat, mutassa be neki az ő híres szőlőjét; elvezeti oda; messziről kérde a vendég, micsoda borjak legelnek ott, hisz pusztítják a szőlőt. Pedig nem borjak azok, hanem szőlőfürtök. Két szentföldi retek önmaga egész teverakományt tett. Egy gazdának volt egy sor fügefája, — egy napon csak úgy találja, hogy a sort körülfolylja méz, a fügek méze. Egy répa anynyira megtermett, hogy róka ütött benne tanyát. Simon ben Chalaftának mustárbokra akkorára nőtt, hogy létrán tudta csak elérni. (Jer. Pea VII, 4 p. 20. ab.).

Simon b. Setach idején oly bőségesen esett, hogy a búza vesenagyságnnyira, az árpa olajbogyónnyira, a lencse aranydénárnyira nőtt, a bölcsek csomóba kötöttek belőle a jövődő nemzedéknek, hadd lássák, mekkorát hanyatlottunk bűneink folytán (Sifra Bechukótaj). Egy tanító kénytelen három napot mulasztani, hogy leszüreteljen egy ág szőlőt (Ketuboth 111 b). Egy betűvető (szófer) évről évre Jeruzsálemben zárandokol, ott akarják fogni íróművésznek, nem vállalhatja, mert van szőlője, mely évente kétszer terem, mindössze 600 hordóra valót (Tanchuma Buber tecaue). Egy gazda odaköti kecskéjét a fügefájához; mikor visszajön, meglátja, hogy a kecske tejétől, a füge mézétől tejjel-mézszel folyóvá lett a táj. Maguk az állatok is csodamódra megtermettek. A két bárányt, melyet mindennapi égőáldozatul bemutatnak, tevehátán vitték, a bárányok lába a tevehátáról a földig ért (Jer. Pea VII. 4 P. 20 ab.).

Nagyritkán észlelnek valamelyes fogyatkozást a Szentföldön, vagy Jeruzsálemben. De csak pillanatokra akadnak fönn, máris megtalálják a vallásos magyarázatot. Kérdik: Miért nem terem Jeruzsálem táján oly szép gyümölcs, mint a Genezareth tavánál? Felelet: Nehogy a zárandokok azt mondogassák: Ezért a kitűnő gyümölcsért érdemes volt idezárandokolni. Hasonlóan fölvetik a kérdést, miért nem buzognak Jeruzsálemben oly jóhatású meleg források, mint Tiberiásban? Azért, hogy a zárandokok ne a fürdés kéjének, hanem az ünnep örömeinek engedjék át magukat. (Peszachim 8. b). Általában az a meggyőződés, hogy „éna chaszéra k'lum“. A Szentföld semmiben sem lehet fogyatékos.

III. A Szentföld (egyéb) dicsérete.

De nemcsak földrajzi és természetrajzi csodáival válik ki a Szentföld, hanem szebb is, mint más országok, az elmére, az erkölcsre, a lélekre nemesítőleg, üdvözítőleg hat.

Már nevei is kitüntetik: erec chájim, erec chemda, nach'lo, óz, c'vi, kinjan. Élet országa, gyönyörűség országa, örökség földje, hatalom, ékesség, tulajdon.

Abból a szépségből, mely a földre szállt, kilenc-tizedrészt Jeruzsálemnek jutott (Kiddusin, 49 b). A régi tanítók közül szépségéről híres volt R. Jochanan, — úgy vallja, neki maradék jutott Jeruzsálem szépségéből (Baba Mecia 84. a).

A földreszállt bölcseségből kilenc-tized a Szentföldnek jutott (Kidd. 49. b). Nincs bölcsesség a Szentföldéhez fogható, sem szépség a Jeruzsáleméhez (Aboth R. Nathan 28.). Már a Szentföld pusztá levegője is bölcsésé tesz (Baba Bathra 158. b). Még a mindennapi jeruzsálemi beszédmod is tóraszám-ba mehet: Amikor például egyik jótéteményt kíván a másiktól, úgy kéri: z'chi bi, szerezz általam érdemet (Lev. R. 3., 4., 7.).

Jeruzsálem a gondtalanság városa, „vígsága az egész földnek“, ott nem volt helye számítgatásnak, aggodalomnak. Azért a városon kívül volt a kippa sel chesbonot, a számításoknak csarnoka, oda sietett, akinek számolnivalója volt (Echa R. 2., 15.). Jeruzsálem még az odazarándoklóknak is gondtalanságot, biztonságot szerzett. Askalonban két testvér lakott, akikre pogány szomszédjaik irigykedtek. Lesték, mikor zárandokol a két testvér Jeruzsálemben, hogy rávessék magukat az ő jószágukra. Ámde mikor a zsidó testvérek Jeruzsálemben indulnak, Isten az ő képükben angyalokat rendel oda, kik az ő házukban tettekvettek, úgyhogy irigy szomszédjaik észre se vették, hogy a zsidók nincsenek otthon. A zárandokok visszajönnek s még ajándokot is hoznak szomszédjaiknak. — Hát hol voltatok? Jeruzsálemben. Dícsértésék a zsidók Istene, akit ők el nem hagynak, aki őket el nem hagyja (Jer. Pea 16. b).

Jeruzsálem törli a bűnt. Éjszakán át ott bűn engesztelen nem maradt: A hajnali áldozat megengeszteli az éjjel elkövetett, az esti áldozat a nappal elkövetett bűnt (Pessikta Echa 122. a). De nemcsak Jeruzsálemnek van ez a tisztító ereje, megvan az egész Szentföldnek, kol hadar b'erec jisrael saruj b'ló avón, aki Szentföldön lakik, a bűn nélkül élhet (Ketuboth III. a). Nemcsak a büntelenség, hanem a túlvilági boldogság is jár az otllakással. R. Jochanan tanítja, hadar b'erec jisrael minóchlé haólam haba (Pessachim 113 a), aki a Szentföldön lakik, örökli a túlvilágot. R. Méir úgy hiszi, hogy aki a Szentföldön lakik, annak a bűnét a föld megengeszteli, továbbá „aki ott állandóan megtelepszik és a szent nyelven beszél“, fogadja a jóhírt, hogy az örökéletnek fia (Sifré 333.). R. Abahu bízik benne, hogy még a pogány szolgáló is, aki a Szentföldön szolgál, biztos részese a túlvilágnak (Ketuboth, 111. a). R. Jochanan még tovább megy: Már aki négy rőfnyit jártkelt a Szentföldön, rászolgált a túlvilágra. Jósze ben Chalafta meghagyja fiának, R. Ismaelnek: Akarod-e szemlélni a sechinát, az isteni dicsőséget már ebben az életben? Foglalkozzál tórával a Szentföldön (Midr. Zs. 105. 1).

Tisbi Illés: Versek

A költőnek sajtó alatt levő „Sötét percek éneke” című kötetéből.

Nagyapám

Üres éjeken, ha néha
pogányságom láncát rázom
s az elveszett Isten-utak
fordulóját keresem
szemem íve feléje fut,
ki ott áll az évek hídján
s a hit kendőjével hívja
bús-tévelygő unokáját.

Falujának Szokratesze
volt az öreg s ha pálinkát
mért a szomjas parasztoknak
jobb kezével a bölcsesség
kupájából öntött hozzá.
Hóna alatt nagy könyvével
járt-kelt a kocsma termében
s ha a lovát abrakolta,
vagy szénát gyűjtött kazalba
mindig Istennel vitázott.
Estéken kis unokáját
térdére ültette és szép
mesékben mutatta neki
a boldogság palotáját
s oktatta, hogy soha-soha
szeme elől ne tévessze
Isten útmutató fényét.

Jó nagyapám nem gondolta,
hogy az unokája egykor
túl országok sok határán
töri a lét kemény kövét
s az éhség kalapácsával
pogány verseket kovácsol
és ha olykor fáradt szeme
visszanéz a mult ködébe
gyertyát gyújt az emlékére.

Nebo hegyén

Nyugaton még bíborlott az égbolt,
a hegyek mögött már az est pihen,
és Mózes fáradtan, gyötrő félelemmel
törte útját a magas hegyen.

A csúcson megállott, szeme el-elrévedt,
előtte símán futott az út
igéret-földre, szent csoda-országba
és látta megnyilni a kaput.

Lelkét ekkor izzó lázak marták
és dacosan felemelte a fejét,
öklével keményen verte a sziklát
és kitört ajkán a lázadó beszéd:

„Én meghalok? Én elpusztulok itten?
Én, ki áldoztam vágyat, erőt?!...“
— De jött a fény és búsan, néma jajjal
Leroskadtt Mózes az Űr előtt.

CSERMELY GYULA: NAFTÁLOVICS HONVÉD

PESZACHI EMLÉK A HARCTÉRRŐL.

1917 peszách hetében a bukovinai fronton verekedtünk a muszkával. A mi tüzeink gorombán lőték az oroszok állásait, az oroszok tüzei még gorombábban a mieinket és mikor vagy mi azt hittük, hogy már megporhanyítottuk a muszkát, vagy a muszka úgy vélte, hogy már megporhanyított jó minket, vagy mi kezdtünk támadásba, vagy ő. Denique alig mult el nap, hogy oda nem mondogattunk egymásnak, de persze nem élő szóval, mert mi nem tudtunk oroszul, az orosz meg nem tudott magyarul, hanem ólommal bélelt hegyes acélsüvegecskével üzengettünk egymásnak.

Nap-nap után heves összecsapásunk volt az ellenséggel. Mikor elfoglaltam állásomat a meste-kanyestei alagút közelében, melyet az oroszok minden áron birtokukba akartak venni, még öt zsidó katona volt a századomnál, de peszách előtt egy héttel már csak egy volt, a többi közül az egyik hősi halált halt, három pedig súlyosan megsebesült.

A megmaradt hittestvér-katonám, Naftálovics Mózesnek hitták, Kassa környékének egy kis jisuvjából való volt. Nagyon vallásos ember volt, ezenfelül pedig derekas ben tóra is, aki úgyszólván könyv nélkül tudta a Szentírást, a Genezis első szavától a Krónikák második könyvének befejező mondatáig. Csenedesebb óráinkban sokszor elbeszélgettem vele és bizony megcsodáltam az ő nagy tudását (pedig akkor, amikor én is csak „tanultam valamit”), mert mindenre, ami szóba került, tudott egy-egy idézetet a szent könyvből. Hogy már tizennégy hónap óta nem volt szabadságon? Már Bölcs Salamon király mondja Kohelethben (nyolcadik fejezet, nyolcadik vers), hogy: én misláchász bámilchómoh, harcban-háborúban nincs szabadság. S mikor arról beszéltünk, hogy jóllehet kevesebben vagyunk, mint ántánték és Amerika, mégis mi fogunk győzni, Naftálovics honvéd azt mondta: — Feltétlenül. Hát van nekik egy Hindenburgjuk, egy Mackensenjük, egy Szurmayjuk? Már Salamon király mondta, hogy: tajvoh chochmoh mi-gevüroh, hogy többet ér a nyers erőnél a bölcsesség. Hogy önekik olyan páncélos hadiszekereik vannak, amik körbeforgó széles szántalpakon mozognak s amiket tank-eknek hívnak? Már erre is megfelelt Dávid fia, mondván: többet ér a hozzáértés, a jó hadvezetés minden páncélnál.

Mózes hittestvér valósággal benne élt a Bibliában és mindennek, ami körülötte vagy övele történt, tudott valami kapcsolatot valami szent könyvvel. S mikor — közeledvén peszách ünnepe — kissé lehangoltan megjegyezte, hogy hány zsidó és nem zsidó családban siralommal fog válni a husvét vagy a peszách vígsága, mert hírül fogják venni, hogy családjuk valamely tagja elesett vagy súlyosan megsebesült: mikor Naftálovics ezt a megjegyzést tette, szeme azon nyomban már lángolt is. — A mi szent prófétáink! — kiáltott fel lelkesen. — Már Ámosz hánóvi mondta: vehó-

fáchtí chágéchen löével vöchoi siréchem lökinoh, ünnepnapijaitokat a gyász napjaivá fogom változtatni és dalaitokat sirámokká... Már tavaly és tavalyelőtt is hány zsidó család asztalánál könnyek közt folyt le a széder és hány jóra való keresztény szülőnek lett keserű a husvétüi ünnepe!

Minél közelebb kerültünk peszáchhoz, annál nyugtalanabb lett Naftálovics Mózes. Idegesítette a kérdés: megérkezik-e idejében a hazulról már avizált mácesz? Négy nap múlva peszách... három nap múlva peszách és a csomag még nem érkezett meg... elveszett? S ha elveszett, mit fog ő csinálni? Mert hogy chómecot nem eszik, inkább krumplin és — ha kaphat — tojáson fog élni, az bizonyos.

Két nap múlva peszách... holnap erev peszách... a csomagban alkalmasint husvétüi szalámi is lakozik... de a csomag csak nem érkezett meg, most már biztosra vehető, hogy vagy eltévedt a csomag, vagy elveszett.

Végre, huszonnégy órával első szédereste előtt, vagyis a chómec eltakarításának estéjén, nem a csomag érkezett meg, hanem a század postásküldönce a jelentéssel, hogy hátul az ezrednél a csomag, de mert a kelleténél nagyobb s neki volt ám cipelnivalója elég, hát ma nem hozhatta el, de holnap feltétlenül elhozza.

— Hát csak hozzad is, fiam, — hagytam meg az embernek, jó békebeli megszokottsággal hozzátéve a parancsomhoz: — és ha cigánygyerekek potyognak, akkor is.

— Igenis, főhadnagy úr, — húzta ki magát a legény és elment.

Másnap, erev peszách napján délután! Nem cigánygyerekek potyogtak, hanem olyasmi, ami százszorta veszedelmesebb a purdéknál. Az oroszok a tartalékainkat lötték; shrapnellek pukkantak a felhők közt, gránátok fúrtak tölcseket a talajba; istenkisértés volt a belőtt területen való közlekedés, de az én derék emberem, akit útközben ért a tánc, híven teljesítette a parancsot, amit kapott volt. Csúszva-mászva-kúszva, itt is takarást keresve, ott is, végre ép bőrrel megérkezett és elhozta a várva-várt csomagot. Le is hordtam ezért, mondván, hiszen várhatott volna az a csomag öreg estéig is. Nem parancsot hoztál számunkra az ezredtől, hát miért játszottál az életeddel, hékás?

Naftálovics, mikor átvette a csomagot, előbb ugrott egyet örömében, majd ijedten összezsápta a két kezét. — Ilyen ítéletidőben, testvér?! — kiáltott. — Kockáztattad az életedet és elhoztad?!

— Katonadolog, testvér, — felelte nevetgélve az ember. — Egy-két muszka golyóbistól én még nem ijedek meg, pedig az egyikbe majd beléütöttem a fejemet.

Hat-hét nappal ezután szemem megakadt Naftálovics Mózesen. Lesoványodott arca sápadt volt és szeme mint a lázasé, úgy fénylett.

— No mi az, Naftálovics? — kérdeztem. — Beteg maga, hogy alig áll a lábán?

— Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, nem vagyok beteg, csak éhes vagyok, — felelte az ember.

— Éhes? Hát a mácesz és a füstölthús?

— Nem nyúltam hozzá, főhadnagy úr.

— Talán felbontva érkezett a csomag és valaki, otromba tréfából, darab kenyeret vagy szalonnát tett beléje?

— Semmi ilyesmi, főhadnagy úr; más okból nem nyúltam a máceszhez, csak éppen hogy „majce-t csináltam“ a két estén. Egyébként krumplit ettem, de csak keveset, mert alig volt krumpli a századnál. Csak paszuly és káposzta volt, az meg chómec.

— Nem értem, Naftálovics. Volt mácesz is, hús is, mégis koplalt?

— Igenis, kérem alássan. Mert eszembe jutott Dávid király példája s én hűségesen követtem a példáját.

— Dávid király példáját? Hogy-hogy?

S ekkor olyasmit hallottam az embertől, ami éppen olyan meglepő, mint megható volt s ami klasszikus dokumentuma volt annak, hogy az igazi zsidóban milyen is az igazi vallásosság. Hogy nemcsak azt tartja szentnek, amit parancsol vagy tilalmaz a tóra hatszáz-tizenháromja, hanem követendőnek az ősök szép példáit is.

— Tessék meghallgatni, főhadnagy úr, — kezdte Naftálovics Mózes és szeme mintegy visszazarándokolt a multba. — A Krónikák első könyvében olvasuk, hogy a filisztéusok Bethlehembben táboroztak, Dávid pedig, aki a várában ült, kedvet kapott annak a kútnak a vizére, mely Bethlehem egyik kapuja alatt látta el innivalóval a várost. S ekkor Dávid három vitéze keresztültörte magát az ellenséges filisztéusok táborán, életük veszélyeztetésével vizet mertek a megjelölt kútból és elvitték a királynak a várba. De Dávid nem itta meg a vizet, hanem áldozatul mutatta be az Úrnak, mondván: távol legyen tőlem, hogy én megigyam, mert életük kockáztatásával hozták. Nos, főhadnagy úr — fejezte be az ember —, hozzányúlhattam-e ahhoz a máceszhez, amit életveszély közben hozott nekem onnan hátulról a küldönc? Mind odaadtam az embernek, aki elhozta, a mácesz is, a füstölthúst is, mindent.

És én nem tudtam, mit feleljek az embernek. Korholjam-e azért, mert helytelenül alkalmazta a zsoltáros nagy király példáját, tekintettel arra, hogy nem élete fentartására volt szüksége Dávidnak a vízre, csak éppen hogy megkívánta azt a jó vizet... vagy dícsérjem-e azért, mert ezzel is megmutatta az én katonám, milyen szíve szerint igazi jó zsidó ő? Aki a kimondott parancsokon felül azt is parancsnak veszi, pro foro interno, hogy kövesse az ősök szép példáit?

Megindultan hallgattam és büszke voltam Izrael népére, hogy ilyen jellemeket is termel ki magából.

Bekötési táblák és tartalomjegyzék a Mult és Jövő 1931. évfolyamához
Kapfátó a kiadóhivatalban: Vilmos cs.-út 34
Ára 3 pengő

KÉPEK EGY EMBER ÉLETÉBŐL

Széder estéjén lesz négy éve, hogy egy szerény családi kör megünnevelte családfejének 50. születésnapját. Magánügy, mindennapos eset. Ám többen úgy vélték, hogy a rendkívüli embert valami rendkívüli megemlékezés illeti meg. Baráti ötlet és művészi ihlettség megajándékozták hát egy a sablontól eltérő, gyönyörű kiállítású emlékalbumbal, mely néhány jellemző képben elvonultatta az ünnepest előtt munkás életének nevezetes állomásait, aláírások formájában pedig eléje vetítette közeli és távoli szeretteinek hosszú sorát. Ott ült ismét a kis bóchersapkás fiú a szülői ház ünnepi asztalánál, mellette apa, anya, bátya és az elmaradhatatlan „vendég”; a rajz alatt viszont mai családja: az asszony, a gyermekek, a szűkebb familia névjegyzése. Pereg a film. A diák már Pesten éli a királyuccai tömegtanya egyik meghitt sarkában: „Hárman valának együtt” — a triumvirátus. És egy szép lag-beomeri napon „Buda gyöngyében” megalakítják ezek a fiatalember- és rokonlelkű társaik — akkor ilyen gondjaik voltak a húszéveseknek! — a Magyar Zsidó Ifjak Egyesületét, minden azóta lett diákintézménynek: OMIKE-nek, MIEFHÖE-nek, menzának az őst és szülőanyját. A szellemes ifjú itt olvasta fel első irodalmi kísérletét, a „Samesz”-t, mintha jelképesen kifejezte volna egész későbbi életének belső foglalatját, mely csupa szolgálatkészség volt, névtelen szolgálat, Dienst am Heiligen. A következő képen a hitközségi titkári szobát látjuk, asztalán néhány kedves művének, a Nyugdíjszabályzatnak, Ösztöndíjegyletnek, Hitközségi Szemlének íveit, ismét másik képen a Zsidó Gimnázium kettős intézményét, eredeti elgondolásában egységes vezetés alatt. Majd a felépült gimnáziumi palota templomszentélyébe pillanathatunk, a Zsidó Gimnázium Barátai Egyesületének alkotásába, de a márványtáblán, mely az előcsarnokban az alkotók nevét megörökíti, az Ő neve helyén még ma is csak fehér folt van, amely — díszít. Végül az utolsó keretes rajzon „a többiek” jönnek: hatalmas távlatból tömegek érkeznek mindenfelől, keletről és nyugatról, modernek és „maradiak”, barátok és tisztelők, akik üdvözlétüket, hálájukat, nagyrabecsülésüket jelzik.

Sokan hódoltunk akkor szeretettel „a láthatatlan embernek”. Most fájdalommal, fiatalon eltemettük. De Kramer Malkiel, a becézett Kilcsy emléke elevenen tovább él közöttünk!

Dr. Fürst Aladár.

Heller Andor rajzai, Kramer Malkiel 50. születésnapjára készült emlékalbumba.

Széder a szülői házban, az intézmények, miket életre hívni segített és a tisztelők tábora

ÚJ KÖNYVEK

DR A. Z. AESCOLY (JERUZSÁLEM): RABAN,
AZ ÉNEKEK ÉNEKÉNEK FESTŐJE

Érdekes jelenség, hogy az Énekek énekét, ezt a gyönyörű szerelmi poémát, mely oly gazdag színpompás képekben, drámai anyagban, lendületes pátoszban és fantáziában, sokkal ritkábban illusztrálták, mint a Szentírás bármely más könyvét. Ennek az oka bizonyára abban rejlik, hogy az Énekek éneke dalainak mindig szimbolikus értelmet tulajdonítottak és ezáltal szinte elzárták a festő elől az illusztrálás lehetőségét. Egészen különös nehézségekkel kellett itt a festőnek megküzdeni: ha nem akarta a könyvet teljesen allegorikusan felfogni, amit az illusztrátor eszközei, a szín és a forma tiltottak neki, akkor ábrázolásának érzékivé kellett válni.

Zöév Raban, az Énekek éneke palesztinai illusztrátora, megoldotta a különböző nehézségeket azáltal, hogy megtalálta ennek a könyvnek a helyes illusztrálási formáját. Nem akart festő lenni, hanem illusztrátor. A sokszínű miniatűr választotta, amely alkalmat ad neki és megengedi, hogy realista, sőt naturalista legyen, de ugyanakkor megéreztesse az Énekek énekének mélytartalmú allegóriáját, mely a Sir hasirimet a legszentebb könyvek közé emelte. Raban illusztrációi a festői szintézisnek érdekes esetét mutatják. Kifejezésének tömörségét és a színskálát a perzsa miniatűrből vette. De a térelosztás és a képek kivitele teljesen modern. És emellett ott találjuk mint keretet vagy mint díszítő elemet a régi zsidó motívumokat, amelyek szintén az allegóriára utalnak. Alapfelfogásában realista Raban. Miniatűrjei egy szerelmi regényt illusztrálnak. Kompozíciója a modern metódusok és a keleti hagyományok egybeolvasztása. Az egyik sarokban ott látjuk a regénv beszélő hőseit és mingyárt mellettük elbeszéléseik ábrázolását.

Nem kevésbé érdekesek a motívumok és sujet-k, amelyeket Raban használ. A szabadon kombinált alakok és jelenetek mellett etnográfikusan meghatározott tanulmányokat találunk, melyek beleillennek az Ezeregy éjszákának nem egy meséjébe. A különösen szép motívumokhoz tartoznak a háttér gyanánt felhasznált palesztinai tájak és Jeruzsálem történeti levegőjű uccái.

Mikor ezek a merész miniatűrök néhány évvel ezelőtt megjelentek kézírásos angol szöveggel együtt, alig mertünk hinni az újszerű kísérlet sikerében. Most ennek a remekműnek harmadik kiadása jelent meg, technikailag tökéletesítve, meglepő szépségű kivitelben, három különböző nyelvű (angol, német, francia) változatban. Azt hiszem, alig volt még zsidó grafikusnak ehhez fogható nagy és megérdemelt sikere.

Az „*Énekek Éneke*“ című album gyönyörű, színes mellékletekkel héber, angol, német francia szöveggel, pompás díszkötésben megrendelhető a „Mult és Jövő“ kiadóhivatalában.

KÉT AMERIKAI ZSIDÓ ÉVKÖNYV

(Hebrew Union College Annual, Cincinnati, 1930 és Central Conference of American Rabbis, Edited by Isaac E. Marcuson, 1931.) A két évkönyv közül az első tudományos tárgyú, a cincinnatii rabbiszeminárium kiadásában (szerkesztik: David Philipson, Jacob Z. Lauterbach, Julian Morgenstern és Sheldon H. Blank), a másik mint az amerikai rabbik évente megtartott nagygyűlésének hivatalos kiadványa, zsidó társadalmi és vallási kérdésekkel foglalkozik. A Hebrew Union College évkönyve, melynek kiváló amerikai és külföldi zsidó munkatársai között a

fő helyet az intézet tanárai foglalják el, változatos és gazdag tartalmával fogalmat ad arról az értékes, tudományos kutató munkásságról, mely ebben az intézetben folyik. És impozáns módon nyilvánul meg ebben az évkönyvben a zsidó tudományok nemzetközisége: a vaskos kötet angol-, héber-, francia és németnyelvű közleményeket tartalmaz. A másik évkönyv az amerikai rabbik szövetségének nagyszabású tevékenységét tárja elénk. David Lefkowitz elnök jelentésében többek között felsorolja azokat a zsidó tudományos intézményeket, folyóiratokat, kiadványokat és magánosokat, amelyeket az Egyesület anyagi támogatásban részesített. Így állandó szubvenciót ad a bécsi rabbiszemináriumnak és tanárainak. Meglepve látjuk, hogy az Amerikában, Európában és Palesztinában az utolsó évben elkészült jelentős tudományos művek nagyrészenek megjelenését az Egyesület nagyszabású alapítványainak kiosztása tette lehetővé. A titkári jelentésből megtudjuk, hogy az elmúlt évben az Egyesület kiadásai meghaladták a 36.000 dollárt. A továbbiakban az évkönyv közli a különböző állandó bizottságok jelentéseit: külön bizottságok foglalkoznak a vallásos munkával az egyetemeken, a liturgiai kérdésekkel, az Egyesület és a nemzetközi és nemzeti szervezetek viszonyával, a templomi zenével, a falasákkal, a vallásos neveléssel, az archívumok ügyeivel stb. Ezekhez csatlakoznak a függelékben aktuális zsidó társadalmi problémákkal foglalkozó cikkek az orosz zsidók helyzetéről, a zsidó vallásos gondolkodás újabb alakulásáról, a zsidó teológia struktúrájáról, a zsidó konfirmációs szokások rendezéséről, a rabbinárus és a zsidó nevelés viszonyáról stb.

Az értékes és tanulságos, 530 oldalra terjedő kötetet a tagok névsora, az Egyesület kiadványainak (52 kötet) felsorolása és végül az index zárja le. P. E. Gy.

LUDWIG LEWISOHN: SCHEILOCKS LETZTE TAGE

(Deutsch von Magda Kahn. Paul List Verlag, Leipzig.) A velencei kalmár meséjéhez kapcsolja Lewisoahn regényét, annál a jelenetnél, amikor Shakespeare a bírói ítélet után (IV. felvonás, első jelenet) elbocsátja hőseit. Lewisoahn merészen továbbszövi a shakespearei hős történetét és közel hozza, emberileg érthetővé teszi ezt az ősi, legendás alakot. Azzal a megkapó meseszövevésszel, melyet már „Az örök sziget“-ben is megcsodáltunk, vonultatja el előttünk Lewisoahn Shylock gyermekkorát, ifjúságát, férfikorát egészen az aggastyán utolsó napjaiig és közben feltárja az örök faji ellentétek súlyos kérdéseit.

„A MI ÉLETÜNK“

Dr Winkler Ernőné Munkácsi Noémi házagpótló feladatot végzett, amikor szép verssorokba foglalta a zsidó ünnepek lényegét, tömör tartalmát, hogy képeskönyv alakjában a zsidó gyermekek kezébe kerülhessen és azoknak zsidó érzését ébresztgesse. Mintegy bevezetés a zsidó életbe ez a képeskönyv, amely szövegével és színes illusztrációival egyaránt kitűnően szolgálja a nemes célt. A könyvet Schlesinger József kiadócég adta ki.

ZSIDÓ MESEFÜZETEK

Eckstein N. Wolf adja ki és írja ezeket az érdekes meséket, amelyek a zsidó gyermekfantáziát megtöltik a zsidó mult iránt való szeretettel, rajongással és hűséggel. Látszik, hogy aki írta, gyermekek között forgó pedagógus, aki tud játszani a gyermeklélek húrjain és látszik, hogy a zsidó irodalomban verzátus ember, aki bő forrásokból tud meríteni. Eckstein N. Wolf mesefüzetek a legmeglegebbe ajánlhatók azoknak, akik gyermekeik lelkét zsidó tartalommal akarják megtölteni. A füzetek kaphatók a szerzőnél, aki a Kertész ucca 32. szám alatt működő gyermekotthon vezetője.

DR. FRIEDMANN IGNÁC ELŐADÁSA A LIBERÁLIS ZSIDÓSÁGRÓL ÉS A MAGYAR ZSIDÓSÁG FÉLSZEGSÉGEIRŐL.

A pesti hitközség Goldmark-terme zsúfolásig telt meg. Nagy és szokatlan közönséget vonzott az illusztris előadó és a „kényes téma“ egyaránt. Dr. Patai József elnöki megnyitójában meleg hangon üdvözölte dr. Friedmann Ignácot, mint a magyar zsidóság lelkes kultúrharcosát. A hallgatóság övációi között kezdte dr. Friedmann előadását. Hangsúlyozta, hogy *nem a Pro Palesztina ügyeként akarja a liberális zsidóság eszméit ismertetni, hanem teljesen a saját magánvéleményét mondja el, tapasztalatait és érzései alapján.* A magyar zsidó közéletben megnyilatkozó félszegség, hogy kerülni igyekeznek ezt a témát, melyet csak igaz őszinteséggel lehet megközelíteni. Ezután reátért egyes kivrívó hazai esetek ecsetelésére. Egy rabbi rabbit és zsidót gyalázó verset ír és ahelyett, hogy kizárnák a rabbik egyesületéből, egy zsidó lap még védelmébe veszi, amikor egy kitűnő író (Sass Irén) megírja róla az igazat. A pesti zsidó nők hivatalosan ünneplik azt a „szépségkirálynőt“, aki nem cáfolja meg kikeresztelkedett mivoltát. De akad lélekemelő eset is. A Keren Kajemeth és a szentföldi építőmunka jubileumáról dr. Fischer Gyula pesti főrabbi olyan szívhezszóló grandiózus beszédet mondott a dohány uccai templomban, hogy minden igaz zsidó háláját és hódolatát érdemli. Ez az út az őszinteség felé, az önmegismerés felé. Őszintén keli megítélnünk a liberális zsidóságot is, melynek nincsenek újító eszméi, hanem célkitűzései, hogy megóvhassa a mózesi tant teljes tisztaságában. A mai zsidó generáció meghallotta mint Goethe Faustja, a zsidó feltámadás himnuszát és eldobja magát a lelki öngyilkosság, az önmegtagadás méregpoharát. Ezért van, hogy a liberális zsidóság is szeretettel karolja fel a Palesztina gondolatot. A gettó egyre szűkítette az élet kereteit. Az emancipáció viszont ennek reakciójaként szét akarja szakítani az összes láncokat, kerítéseket, gédereket. De ezzel egyszersmind a zsidó multat is kezdte megtagadni. És így merült fel az új zsidó probléma, az új zsidó tartalom kérdése. *Az ortodox zsidóságnak nincsenek problémái.* Neki ma is vár és hátya a schulchan aruch „a zsidó törvény fölött nem szabad gondolkodni“. Chukim. Viszont a modern zsidó tele van lelki konfliktussal. Nem akar „zeitgemäss“ vallást alkotni, de *nem akar hazugságban élni és hirdetni azt, amit nem tart.* El akarja különíteni a vallásnak az ornamentikáját a vallásnak a konstrukciójától. A modern zsidóságnak szembe kell néznie a maga problémáival. „Apám kinevetett, hogy zsidó régiségeket gyűjtök, amire azt feleltem neki, ezzel *akarom megnehezíteni unokáimnak a smadot.* Ilyen régiség az egyetemes zsidóság számára Palesztina, amely évezredek óta megnehezítette az elszakadást. És megnehezíti ma is. A liberális zsidóság egyre igyekszik belevonni a hébert istentiszteleteibe, mert ez is összekapcsoló eszköze az egyetemes zsidóságnak. Mindenütt, ahol a külföldön jártam, a zsidóság hanyatlását tapasztaltam és mindenütt egyformán azzal *vígasztaltak, hogy már itt az új generáció, amelyet a cionizmus megment a zsidóság számára.* Ezért üdvözlöm mint nem cionista szeretettel a cionizmust.“

A nagy tapsok között befejezett előadás után dr. Patai József emelkedett szóra, rámutatva arra, hogy milyen üdvös, ha a mai bizantizmussal tele közéletünkben van egy fórum, amelyen a tiszta és leplezetlen igazságot lehet hangoztatni. Kétségtelen, hogy amikor nálunk az egész zsidó közélet szinte csupán csak hangos „fekete-mise-bérachok“ orgiáiból áll, örömmel kell köszöntenünk, ha a kritika szava végre valahol felhangzik. Ezért fogadta az egész közönség lelkesedéssel dr. Friedmann Ignác előadását, amely-

ről meg kell állapítani, hogy nem volt a liberális zsidóság zászlóbontása. Aminthogy ez nem is volt a célja, hanem mély belevilágítást nyújtott a liberális zsidóság lelkébe, amelyet töprengéseivel és új forma keresésével szintén *talajdonképpen a zsidóság átmentésére való törekvés jellemez.* Az „ornamentika és konstrukció“ gondolata igen mély, de sokszor az ornemens tartja magát a konstrukciót is, amint ezt a régi és új épületeknél látjuk. Ilyen ornemens és konstrukció Palesztina is. Kétségtelen, hogy mindazoknak, akik ma a szentföldi építés ellen gáncsoskodnak, emléke sem fog már élni akkor, amikor Palesztina, amely romjaiban is annyi ezer éven át adott élettartalmat a Gálut zsidóságának, újjáépülésében fenntartó oszlópa lesz az egész szétszórtságnak, és ez épület csúcsán örökké fog világítani annak a férfiúnak az emléke, aki itt született ennek a Goldmark-teremnek tőszomszédságában, az ott domborodó árkádok helyén. Sőt talán Goldmarknak az emléke sem fog már élni akkor, csak ott a Szentföldön, amely az egyetlen hely lesz, — ahogyan éppen Herzl megálmodta — ahol a szétszórta zsidó alkotásokat egybegyűjtik.

Köszönet illeti meg dr. Friedmann Ignácot, hogy mint „nem cionista“ ennyi rajongással és melegséggel beszélt Palesztina újjáépítéséről és mint az igazságnak harcosa, a liberális zsidóságon keresztül eljutott a szentföldi reneszánsz igazságához is.

A hallgatóság lelkes tapsai között zárult a rendkívül érdekes ülés.

Zeew Rabban (Jeruzsálem): Sir Hasirim. Énekek Éneke címlap. (A mű megszerezhető kiadóhivatalunkban)

EDMOND FLEG (PARIS): MIÉRT VAGYOK ZSIDÓ?

Leszállva, mint magam is fenkölt magasságokból, melyekben dilettantizmusom tetszelgett magának, konstatáltam, hogy miután a tudomány véges, ugysem tudjuk biztosan megállapítani az élet célját, okosabb elfogadni akár egy öröklött irányt, mint változó érzelmekre bízni magunkat. Barátom szociális életre vágyott és igyekezett e követelményeknek megfelelni. Mi másra támaszkodhatott volna egy olyan logikus elme, mint az övé? Idegen lévén előtte, úgy a forradalmi, mint minden más tradíció, nem tudta elfogadni az emberi jogok evangéliumát, melyet a revolúció hangoztatott, habár ezen épül az egész modern politika, mely a mostani társadalmi rendet eredményezte. Comte, Taine, Renan, Barrés kritikája nyomán nem talált mást e filozófiában, mint misztikus zavart, valószínűtlen alapokon nyugvó, többé-kevésbé vétkes következtetéseket, szánalmas gyűlölködést. Legjobban az bosszantotta, hogy a Dreyfus-párt, e szerintük minden vitán felül álló forradalmi evangéliumból merítette intervenciójának tárgyát. Az emberségesség szerinte feltétlen hitet követel, amely nem állhat meg az észszerűséggel szemben.

Biztosnak csak az tetszett neki, hogy egy megmagyarázhatatlan átöröklés folytán, mely megnyilvánul ízlésében, érzésében, idegeiben, a francia inkább együttérez a franciával, mint némettel, svájccal vagy belgával. Nem támaszkodhatván semmiféle elvre, rájött egy hagyományra, mely hozzá legközelebb állt, s mely egyéniségéből következett és melyet minden más hagyomány fölé helyezett, *mert az övé volt*. Most egész szívével igaznak érezte a haza fogalmát, melyet eddig kigúnyolt s mely most valóbbnak tűnt neki, még az emberségesség fogalmánál is. S miután ez a gondolat megvolt, csak a francia történelem tanulságait kellett mintául venni, hogy felépíthesse Franciaország jövő nagyságát; a jelenlegi körülményekre is alkalmazva a szabályokat, melyek azt a multban felépítették.

Miután így megtalálta lelkivilágát ösztönei mélyén, barátom jóságában engem is arra ösztönzött, hogy keressem elvesztett lelkiyugalmamat hasonló módon azokban a tradíciókban, melyeket fajomtól örököltem. Minden arra ösztönzött, hogy megfogadjam tanácsát. A Dreyfus-ügy kezdete óta feléledt bennem a zsidókérdés s most kezdtem átérezni annak tragikumát. Mi a zsidóság? Veszedelem az emberiségre, — mondják, — melynek te is tagja vagy. Milyen veszedelem? De hát zsidó vagyok én még? Hisz eltávolodtam a zsidó vallástól... Mégis zsidó vagy! Hogyan? Miért? Mit tegyek?

Néha sajnáltam, hogy őseim oly mélyen, erősen hittek. Száműzve gettóikba a megvetés és gyűlölet által, ők legalább tudták, hogy miért. Én semmit sem tudtam. Hogy tudhattam volna?

Semmit sem tudtam Izraelről. Sajnálkozva gondoltam iskolaéveimre, melyeket a filozófia, a germanisztika, az irodalom tanulásával töltöttem. Hébert

kellett volna inkább tanulnom, fajom eredetét, hitét, történelmi szereplését s helyét ma az emberiségben. Belekapcsolódni általa valamibe, ami én vagyok, ami több, mint én, folytatni valamit, amit mások kezdtek s mások fognak utánam folytatni.

Azt mondtam magamnak, ha másra használnám életemet, ha más tanulmányokkal foglalkoznék s később családot alapítanék s nem hagyhatnék gyermekeimre egy ideált, melyet őseimtől örököltem, később lelkifurdalást éreznék, egy homályos érzést, hogy nem jól végeztem feladatomat. Emlékembe idéztem elhalt atyámat. Szemrehányást tettem magamnak, hogy nem értettem meg a zsidó bölcseséget, melyről beszélt s mely benne élt s hogy hibámból megszakadt minden kötelék a zsidó mult és üres lelkem között.

Ekkor hallottam először a cionismusról. Nem tudod elképzelni gyermekem, milyen fénysugár volt ez életemben. Gondold meg, hogy életemnek egy egész szakában, melyet elbeszéltem, senki sem beszélt nekem cionismusról. Az antiszemita azzal vádolták a zsidókat, hogy nemzetet alkotnak a nemzetek között, de a zsidók, legalább akiket én ismertem, tagadták ezt. És ime most a zsidók, maguk mondják: éppoly nép vagyunk, mint a többiek. Adjátok vissza a hazánkat.

Érdeklődni kezdtem. A cionista eszme régi próféciaakra támaszkodik: a biblia ígéretére, hogy vissza fogunk térni az ősi földre, honnét szétszóródtunk. Az egész középkorban ezen próféciaiba vetett hitünk tartott fenn bennünket. A XVIII. és XIX. században nagy elmék, mint Ligne herceg, Moric szász herceg és Napoleon átlátták azt a nagy filantropikus, politikai, gazdasági, vallási és morális érdeket, mely a zsidók Palesztinába való visszatelepítéséhez fűződik. 1873 óta kolóniákat alapítottak itt s végül egy új apostol, Theodor Herzl, felszólította az egész világ zsidóságát, hogy építsék fel a zsidó államot.

Vajjon ez a megoldás, melyet kerestem?

Ez sokat megmagyaráz. Ha a zsidóság tényleg nemzet, akkor érthető, hogy zsidóknak tartják őket akkor is, ha vallásukat nem gyakorolják többé s megérthető, ha a nemzetek, melyek őket befogadták, avval vádolják őket, hogy nem érzik át mindig teljes mértékben az ő nemzeti érdekeiket. A cionismus fenköltségénél fogva is megkapott. Csodáltam ezekben a zsidókban és szerettem volna magamban is csodálni a ragaszkodást az ősi földhöz, mely túlélte két évezredet és elképzeltem egy világcsodát, mely száműzetésükből újból visszavezeti őket.

Logikusom tapsolt elragadtatásomnak. Egész jól elképzelte cionismusomat, kitűnő egyetértésben az ő nacionalizmusával, beleszámítva esetleges antiszemita következményeket. Gondolataink parallel utakon járnak. Feladva mindketten az emberiség gondolatát a haza gondolatáért, az én hazám alatt a zsidó hazát értve. De elejétől fogva éreztem, hogy az én gondolkodásom nem olyan határozott, mint az övé s ha mint

rendesen, őszinte akarok lenni magamhoz, nem fogadhatom el teljesen okoskodását.

A harmadik cionista kongresszus megnyitására készültek Bâselben. Elhatároztam, hogy résztveszek. Német tudásom lehetővé tette, hogy figyeljem a vitákat. Herzl Tivadar beszámolt, hogy milyen lépéseket tett, hogy a szultántól chartert kapjon.

Az intézőbizottság jelentette, hogy 100.000 tagja van a szervezetnek és legalább 500.000 cionista van a világon. Elvetették egy Ciprusban alapítandó zsidó kolónia tervét, megcáfolták egyes antiszemiták azon állítását, hogy ez a mozgalom veszélyt jelent a nem-cionista zsidóságra.

Csodálatos szónokokat hallottam és közben körülnéztem. Micsoda ellentétes arcok körülöttem, a sápadt lengyel, csontos arcával, a szemüveges német, az angyali tekintetű orosz, a szakállas perzsa, a kopasz amerikai, a fezes egyiptomi s a sötét fantom, bő kaftánjában, fehér tincseivel homloka alatt. És az idegen arcok között egyszerre zsidónak éreztem magam, nagyon zsidónak és mégis nagyon franciának is. Genfi franciának, de mégis franciának.

Most megtudtam, hogy a cionista program nem akar minden zsidót Palesztinában egyesíteni. Hisz Palesztina nem is tudná mindnyájukat befogadni, csak azokat, kik régi otthonukban nem érzik magukat ott-hon. Anyám után francia lévén, eszem és szívem Franciaország felé fordult. Hozzákötött gyermekkoromban a hála, melyet szüleim ezen ország iránt éreztek, később irodalmi ambícióim, a hosszú idő, melyet iskolatársaim körében Párisban töltöttem, kiknek barátsága tett azzá, aki vagyok. Végül az a fájdalom, melyet a Dreyfus-ügy a megtépett Franciaországnak okozott s gondolataimban nem tudtam különválasztani kis szülőházamat, Genfét, a nagy morális hazától, melyhez Genf is tartozik. S mikor, mint logikusom őszintén magambanézve kerestem, sokkal erősebbnek éreztem alig felébredt zsidó ösztöneimnél a francia tradíciókat, melyek zsidó tradíciókkal keveredtek. A cionizmus akkor még nem jelentett sokat számomra. Lelkesített, lelkesít most is Izrael e nagy csodája, mely minden zsidót érdekel. Hárommillió zsidó héberül fog beszélni, héber földön fog élni. De tizenkétfélmillió zsidó részére, akik az egész világon elszórva élnek, megmaradt a kérdés: mit jelent a zsidóság? Mi a zsidóság kötelessége? Hogyan és miért legyek zsidó?

Soká késett a válasz. Nem lehetett egyszerűen rá-találni, keresni kellett végig a zsidó történelmen, a biblia mesebeli világától napjainkig. Hisz ehhez a munkához évek kellene, talán egy egész élet. Úgy jártam, mint Taine, ki mikor szavaznia kellett, kénytelen volt megírni az egykorú Franciaország eredetét, hogy politikai véleményt alkothasson magának. De én nem vagyok Taine. Hiányzik az ő bátorsága. Közben már kevésbé komoly ambíciók is igénybe vették időmet, az irodalom, a színház s nem tudtam ellenállni. De mindig visszatértek a feleletre váró kérdések. Hogy legyek zsidó? Miért legyek zsidó? A lelkiismeret nem hagyott nyugodni.

Franciából fordította Bisseliches Mózesné

ZSIDÓ HUMOR

— A PALESZTINAI HÉBER LAPOK HUMORÁBÓL. —

A HÍRES KVARTETT

A híres kvartett palesztinai turnéján eljutott a chászidok kolóniájába is. A koncert után a chászidok feje a kolónia köszönetét tolmácsolta:

— Hála nektek a gyönyörűségért, amit nekünk szereztek és kívánjuk nektek, hogy a jövőben kísérjen szerencse és legyen módotokban mielőbb megnagyítani a ti kis zenekarotokat...

MÉG MOHAMED ELŐTT...

Egy szegény koldus kért valakitől egy abáját ajándékol. Kapott egy régi rongyos abáját. Fogta a ruhadarabot és reáírta: „La illaha il allah.” (Nincs Isten Allahon kívül.) Másnap találkozott a megajándékozójával, aki kérdezte: „Miért nem irtad reá a mondat másik felét is, hogy „Mahomed raszul allah?” (Mahomed Allahnak prófétája.)

— Mert ez az abájé még a próféta megjelenése előtti időből származik — felelt a szegény.

ENNYI FÁRADSÁGGAL...

Egy dsavche (tréfamester) bement egy mecsetbe és látta, amint egy szegény beteg ember imádkozik: „Allah, gyógyítsd meg a szememet, kezemet, lábamat, oldalbordaimat, gyomromat és hátamat...”

Reákiált a dsavche nevetve: „Nem érdemes! Hisz akkor inkább már teremthet új, egészséges embert — kevesebb fáradsággal.

Némethy Ella igen kedves kolleganónusok
kiváló kisajándékát
a jó öreg Rózsa Lajos

Rózsa Lajos

Bpost 1920 VII/7

Rózsa S. Lajos, az Amerikában elhunyt nagy operaénekes
Hans Sachs szerepében. (Némethy Ellának dedikálva)

KERTÉSZ ÖDÖN: VIRÁGCSOKOR A MIKÉFE MULTJÁBÓL

1892-ben ünnepelte az egyesület félszázados jubileumát. Dr. Neumann Ármin, a nagy alkotó, volt az elnök. E nagy pozíciójú egyéniségnek csakúgy volt kapcsolata lefelé, mint felfelé. Az előbbi igazolására annyit, hogy asztalánál mindig helyet foglalt az egyesület 1—2 növendéke. Hogy pedig felfelé is volt nexusa, bizonyítja, hogy e díszgyűlésen nem kisebb emberek jelentek meg, mint Lukács Béla, Berzeviczy Albert, Wlassits Gyula, Ráth Károly és Márkus József. Itt hangzott el a *kereskedelmi miniszter* szájából, hogy „ezen egyesület működése és létezése bizonyossága annak, hogy Magyarország földjén osztály- és felekezeti különbség nélkül keresheti mindenki a maga holdogulását.“ Oh, holdog szép idők.

Az utócsengése pedig a fényes ünnepségnek az volt, hogy Budapest Székesfőváros törvényhatósága a tanoncotthon részére 5000 forintos alapítványt létesített.

*

Sok nagy alapítóval dicsekedhet az egyesület. A díszes névsorban helyet foglalnak *Wahrmann* Mórtól kezdve a zsidóság nagyságai. Nagy stílusra mutat a *Pollák* Márk és Babetta-féle alapítvány, mely 70.000 forintot juttatott a kezdőmesterek műhelynyitására elősegítésére. Hatalmas gesztus volt néhai *Herzog* bárótól, hogy 60.000 aranykoronát ajánlott fel a kertészképzőtelep létesítésére. Felemelő volt öt évvel ezelőtt az, amidőn érdi *Krausz* Simon és *Klein* Gyula 32.000 pengőt adtak rekonstrukciós célokra. Márványtáblán szerepelnek: a Pesti Izr. Hitközség, a Chevra Kadisa és más erkölcsi és jogi testületek. De szóljunk itt egy ismeretlen nevű nemes alapítóról. Egyszerű abonyi kereskedő volt. *Kopeczky* Árminnak hívták. A frontról megrokkanva, súlyos tüdőbajjal jött haza. 1921 elején jelentkezett a Mikéfe igazgatójánál, ama kérelemmel, hogy mint akinek hónapjai meg vannak számlálva, engedjék meg, hogy az egyesületi irodában ingyen dolgozhasson és megbízatásokat teljesíthessen, mert az egyesület a szívéhez van nőve. A vezetőség e kérelmet örömmel teljesítette. Csak egy fél évig dolgozott, mert ez év július 6-án már eltávozott az élők sorából. Ekkor felbontják a végrendeletét, melyből kitűnik, hogy az egész vagyont a Mikéfére hagyta. E vagyon hatalmas értékpapírállományból és egy ezer négyszögöles telken lévő abonyi házból állt. Az akkori jegyzőkönyvi jelentés szerint „az alapítvány összege többszörösen felülmúlja az egyesület eddigi fennállásáig kapott alapítványok legnagyobbját.“

*

1929 nyarán választották meg nagy lelkesedéssel dr. *Stein* Emilt elnökké. Csak megválasztása után látta azt a gigászi feladatot, melyet reá bízta. Félév múlva a legnagyobb hazai bank vezérigazgatója lett. Így több munka és nagyobb felelősség jutott rá otthon és mégis nagyobb tevékenységet fejtett ki itthon. Csakhamar bebizonyította, hogy az egyesület nála csak eszköz. A cél: a gyermek. Ennek illusztrálására csak két esetet említek. Egyik Franciaországban dolgozó volt Mikéfe növendék egy igen szép levelet írt az egyesületnek. Megmutattam neki, másnap már barát és idegen tudott e levélről, mert mindenkinek büszke örömmel olvasta fel. A másik. A legutóbbi Ros Hasono estéjén az udvarban ültünk növendékeinkkel. Vacsora után ép az ünnep jelentőségéről beszélgettünk, amidőn váratlanul megjelenik az Elnök Úr, eme kijelentéssel: *azért jöttem fiúk, hogy boldog újévet kívánjak nektek.* Közénk ül, átveszi a szót és az ünneppel kapcsolatos emlékeket ad elő a fiúknak. Itthon volt.

Klein Gyuláné, az egyesület páratlan agilitású elnöknéasszonya, az ünnepi vacsorán két hőstettet mondott el. Az első egy öngyilkosságot elkövetni szándékozó fiú megmentéséről szólt, a másik a nyomorból felhozott 5 testvér felneveléséről. Két eset, két okmány az intézmény jelentőségére.

*

Néhány mondat *Stern* Samu, a Pesti Izr. Hitközség kiváló elnökének a március 20-iki díszközgyűlésen tartott beszédéből. „A Mikéfe sikeres munkásságát mi sem igazolja jobban, mint az, hogy az egyesület nevelő szárnyai alól kikerülő ifjak, akik az ország területén nem találnak elhelyezést, midőn külföldre jutnak, tehetségükkel és szorgalmukkal ott is elismerést vívnak ki maguknak. Nem nekünk kell protekcióért fordulnunk a külföldre, a mi fiaink érdekében, hanem a külföld fordul hozzánk, hogy adjunk neki továbbra is olyan értékes munkaerőket, mint amilyeneket a Mikéfe révén kaptak. — A Mikéfét fenn kell tartanunk. Bármily nehéz ma a szociális intézmények fenntartása, a Mikéfét cserbenhagyni nem lehet, fenn kell tartanunk bármily áldozatok árán is, hogy minél több fiatal erőnek adjunk helyet a kézműves, ipar és a földművelési munka terén.“

*

Ime, egy kis csokorra való a szeretet mezejéről. Csak néhány adat, melyek még a zsidó historikust is buzdítják, mert kincseshányát találhat a Mikéfe 90 éves multjában.

SELTMANN LAJOS HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI FŐRABBI EMLÉKÉNEK szentelte Löw Immánuel az idejéig adar-beszédeinek egyik legmonumentálisabbját. Méltatja benne a rabbit, az író, a tudóst, az embert és megemlékezik a másfél évvel ezelőtt elhalt Rezső fiáról is, aki az inkvizíció történetének kutatója volt; akinek írásaival sűrűn találkoztak olvasóink a Mult és Jövő hasábjain. Seltmann főrabbi a pozsonyi nagymesterek tanítványa volt, egy ideig Szegeden működött, Löw Lipót halála után és Bacher Vilmos szemináriumi kinevezése folytán, mint helyettes rabbi. Aztán Vásárhelyre került, ahol mint a „papi jószág“ mintaképét tisztelték felekezeti különbség nélkül. „Ároni tanítvány voltál“ — mondotta róla fia, dr. Seltmann Imre, megindító beszédében — „szeretted a békét és kerested a békét. Szeretted az embereket. Minden embert, kicsinyt, nagyot, urat, szolgát, szegényt, gazdagot, a híveidet, a kívülállókat.“ 53 éven át soha egyetlen anyagi természetű kívánságot kifejezésre nem juttatott. Félelemmel került minden ünneplést. Soha semmiféle jubileumot meg nem tűrt. Néhány nappal halála előtt végrendeletet diktált, megtiltotta gyászjelentés kiadását és a temetői dícsérő beszédet. Erdemeit csak később méltatta Büchler Gyula rabbi és Steiner Ferenc hitközségi elnök.

A JUGOSZLÁVIAI GRAND RABBI KITÜNTETÉSE. Dr. *Alkalai* I., Jugoszlávia grandrabbija a legmagasabb kitüntetésben részesült. A szerb király kinevezte őt első szenátorának. Ez alkalomból az egész sajtó méltatja a nagy rabbi érdemeit. A jugoszláviai zsidók kitüntetései czzel érték el legmagasabb fokukat. A zsidó funkcionáriusok kitüntetése Jugoszláviában egyébként már ezelőtt is szokás volt. Így Szent Száva-rendet kapott Deutsch Hermann, a szubotikai hitközség és ortodox iroda elnöke és Grün József moli főrabbi.

ARÁNYI IGNÁC

Azok közé tartozott, akik egyéniségüket teljesen alá tudják rendelni a köznek, embertársaik érdekeinek. Arányi Ignácot a legbuzgóbb munkateljesítés közben szólította el a halál. Előző napon a Pesti Chevra Kadisa hivatalos helyiségében foglalkozott a szegények ügyes-bajos dolgával, a tőle megszokott közvetlenséggel fordult mindenki felé, mindenkihez volt nyájas, jóságos szava. Nagy szeretettel dolgozott a Pesti Chevra Kadisa ügyeiben, intézményeinek, a Szeretetháznak, a Szeretetkórháznak, az Aggok Házának, a Felnőtt Vakok Otthonának, a Menedékháznak gazdasági kérdései szüntelenül foglalkoztatták és rendületlenül hitt abban, hogy a Pesti Chevra Kadisa nagyszabású emberbaráti tevékenységét nem csökkentheti semmiféle gazdasági krízis. Ezt az optimizmust át tudta vinni másokba is s így minden területen fokozta az energiát, emelte a bizalmat. A Chevra Kadisa legszebb értékei közé sorozta Arányi Ignác törhetetlen munkaerejét. Csakhamar előljáró, alelnök, elnökhelyettes és a Szeretetház elnöke lett.

Krammer Miksa elnök méltatta legelsőnek Arányi Ignác érdemeit a rendkívüli előjárósági ülésen. Kiemelte, hogy mennyi szeretettel csüggött az aggokon, betegeken, vakokon és minő nagy szolgálatokat tett a Chevra újjáépítésében. A temetésen, melyet a budapesti zsidóságnak óriási részvétele mellett folyt le, *Abrahamsohn* Manó főkántor gyászéneke után dr. *Hevesi* Simon vezető főrabbi tartott megindító beszédet, a gyengélkedő Krammer Miksa elnök helyett jánosii *Engel* Gyula alelnök búcsúzott az előjáróság és választmány nevében. *Stern* Samu hitközségi elnök, mint a dohány uccai templom előjárójától búcsúzott, alsóterényi *Auer* Róbert a Kereskedelmi Utazók Egyesülete nevében beszélt, dr. *Endrey* Henrik igazgató-főtitkár a Szentegylet intézményei, a tisztikar, valamint az egész személyzet nevében vett megindult szavakban búcsút az elhunyttól. Megható beszédét így fejezte be:

„Mint kicsiny gyermek hagyta el a szülői házat, ahonnan magaddal vitted a hitnek és a munkának a szeretetét, a becsületnek és a kötelességtudásnak ragyogó erényeit. Ezek a nagyszerű erények kísérték Téged egész életeden át és ezeknek birtokában haladtál lépésről-lépésre és sikerült embertársaid tiszteletét és megbecsülését kivívnod és oly pozíciót elérned, hogy büszkén tekintettek Reád mestereid, barátaid és Tieid. Magad is büszke voltál embertársaid szeretetére. Lényed annyira összeforrott Chevra Kadisánkkal, hogy Chevra Kadisánk második otthonoddá vált. Örültél örömeinknek és bánkódtál, ha nehéz napok szakadtak reánk. Szeretted aggjainkat és betegeinket, szeretted tisztikarunkat és alkalmazottainkat. És én köszönöm Neked mindazt, amit értünk, aggjainkért és betegeinkért tettél.“

Dr. *Kövesi* Géza egészségügyi főtanácsos, a Szeretetház és Szeretetkórház főorvosi kara nevében bensőséges meleg szavakban búcsúzott az elhalttól, mint a Szeretetház elnökétől. A szűkebb barátok nevében dr. *Kovács* Ernő mondott utolsó istenhozzádot. A sírnál a Pesterzsébeti Izr. Hitközség nevében dr. *Vincze* Jakab, az újpesti izr. hitközség nevében dr. *Antal* városi ügyész és a Vaskereskedők és Vasiparosok Egyesülete nevében dr. *Sátori* elnök méltatták a megdicsőült kiváló érdemeit.

A Megboldogultban *Arányi* Adolf, az Újpesti Izr. Hitközség és Chevra Kadisa elnöke, *Goldberger* Jakab, a Pesterzsébeti Chevra Kadisa elnöke, *Goldberger* Hermann, a Pesterzsébeti Hitközség választmányi tagja, testvérüket, *Czukur* Adolf és *Herz* Ármin sógorukat gyászolják.

TOLLHEGYRŐL

A „NÉPEGÉSZSÉGÜGY“ ÉS A RITUÁLIS GYILKOSSÁG.

A „Társadalmunk“, dr. *Klár* Zoltán harcias orgánuma, szóvateszi vezetőhelyen, hogy a népjóléti minisztérium hivatalos lapja, a „Népegészségügy“ a cár rituális legyilkoltatásának meséjét találja föl a jólétre váró nép számára és „kabalisztikus jelek“-ről is cseveg, melyeket a rituális gyilkosok a falon hagytak, bizonyosságul, hogy vannak „rituális földalatti erők“, amelyek talán egészen Tiszaeszlárig is elvezetnek. Most legalább már tudjuk, miből fakad a „népjólét“ és milyen „földalatti erők“-ből táplálkozik a „népegészség“.

UGYANEKKOR MÜNCHENBEN.

a Hitleristák főfészkében, betiltott a rendőrség egy darabot, mert a német nyomorúság okául a zsidó bankárt állítja oda, mint a nemzetközi pénzvilág képviselőjét — és ez osztály elleni izgatás. Elvárjuk, hogy a „Népegészségügy“ megírja erről a betiltásról is, hogy „rituális gyilkosság“ volt.

LUDWIG LEWISSOHN, a nagy amerikai zsidó író „Örök sziget“ címen magyarul is megjelent nagysikerű regényében érdekes elmefuttatást közöl, mely purim kapcsán hírt különös aktualitással:

— Vagyon egyféle nemzet, ki eloszlott és elszéledt országod minden tartományainak népe között — mondotta Hámán Ahasvérus királynak —, melynek törvényei különböznek minden más nemzet törvényeitől és a király törvényeit sem tartják meg. Ezért nem hasznos a királynak, hogy őket megtűrje.

Ilyenformán akart Hámán pogromot rendezni s mint reálpolitikus, nem feledkezett meg a perzsiai zsidók vagyónáról sem, melyet hasznosnak talált elkoboztatni. Lewisohn így folytatja:

— Már most nyilván nem kellemes, ha az embert megölik és kirabolják, sem nem kellemes úgy élni, hogy az embert gyilkosság és kirablás, vagy kitiltás, megalázás, bántalom és üldözés fenyegetse. A zsidók tehát megkísérelték meggyőzni embertársaikat egyfelől arról, hogy törvényeik nem különböznek más emberek törvényeitől, másfelől pedig arról, hogy ők igenis megtartják a király törvényeit. Nem csoda, hogy közülük sokan a király törvényeinek szigorú és szenvedélyes tiszteletében elfelejtették a magukéit. És ez a folyamat mindig keservesen megbosszulta magát, mert a maguk törvényei történeti jellemüknek és tapasztalataiknak eredményei. És mikor ezeket a törvényeket elvetették: lelkük páncélja lehullt. Nem volt mibe menekülniük a szenvedés óráiban; hontalanok lettek és nem tudták miért; és vándorok lettek, akiknek nincs céljuk...

FRANCIA LIGA AZ ANTISZEMITIZMUS ELLEN.

Most volt Párizsban az antiszemitizmus elleni liga második kongresszusa. Kétszáz delegátus képviselte a mozgalmat, melynek egyik vezére *Caillux*, a volt francia miniszterelnök. Az első szónok hangsúlyozta a zsidó önvédelem jogosultságát, sőt szerinte még Franciaországban is helyén volna a zsidók önvédelmi szervezkedése. Tudjuk, volt már eset, hogy erre szükség mutatkozott Dreyfus idejében. És azelőtt és azután is. De ha az egész világon a zsidók önmaguk védőerejére vannak utalva, mit tehet 17—18 millió zsidó több mint kétezer millió nem zsidóval szemben? A leghelyesebb tehát mégis a cél: „a népeket közelebb hozni egymáshoz“, amint azt a liga bankettjén kevésbé harcias hangulathoz vezeték. Viszont a népek közeledése távolról sem jelent zsidókhoz való közeledést. Aminthogy a „felekezeti béke“ fogalmába se foglalják bele a zsidót.

Henry Chumek
varsói hegedűművész

Weisz Jenő
temesvári főkántor

Dr. Erdős Árpád
operaénekes

A Mult és Jövő márciusi kulturestjén nagy sikerrel működtek közre

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

A „MULT ÉS JÖVŐ“ MÁRCIUSI KULTÜRESTJE a Zeneművészeti Főiskola nagytermében zsúfolt ház előtt folyt le. Hegedüs István orgonanyitánya után a budapesti Sómér és Trumpeldor vegyeskórus adott elő szentföldi dalokat, chaluc-énekeket, bizonyoságul, hogy a két ellentétes világnézetű ifjúsági tábor milyen szépen olvadhat egybe a dal harmóniájában. Prof. Pfeifer Ignác, a Pro Palesztina Szövetség elnöke, a közönség lelkes tapsai között méltatta a Keren Kajemet 30 éves jubileumát. A palesztinai építőmunka támogatására felhívó szavai mély visszhangot keltettek. Weisz Jenő temesvári főkántor héber templomi énekekkel és zsidó népdalokkal mutatkozott be a pesti közönségnek, amely meleg szeretettel fogadta a kitűnő hangú vendéget. Forró ünneplésben részesítette a közönség Némethy Ellát, a m. kir. Operaház művésznőjét, aki Goldmark-áriákat és Kiss József-dalokat mutatott be. Alig akarták leengedni a pódiumról Operaházunk ünnepelt énekesnőjét. Hasonló meleg sikere volt Hollán Lilinek, aki Ady Endrének a zsidó skriblerekről szóló levelét és Patai Edithnek versét szavalta el igen mély hatást keltve. Hollán Lili kétségtelenül előadóművészeink legelsői közé érkezett be. Chumek Henry, a fiatal varsói hegedűművész, Hubay kiváló növendéke minden egyes darabjával frappáns sikert aratott. Farnady Edith, a zseniális fiatal zongoraművésznő kísért. A második részben Patai József megemlékezett a szentföldi újjáépítés 50 éves jubileumáról, a Bilujistákról, Sómerekről, chalucokról, az első úttörőkről. Ezután is a Szentföld új dalai következtek mintegy kiegészítésül. Dr. Erdős Árpád biblikus áriákat és Achron dalaiból adott elő Gerő György karmester kitűnő kíséretével, nagy hatást keltve. Kiss Margit Kiss Arnold- és Patai József-verseket szavalt teljes átérzéssel. Két új tehetség is mutatkozott be ezen az estén a „Mult és Jövő“ pódiumán: Gömöri Vali, aki nagyjövőjű koloratúrénekesnőnek indul (zongorán kísért Gömöri Sándor, gordonkán: Rejtő Gábor) és Blau-Borissza Pál, aki mély basszusával keltett feltűnést (orgonán kísért: Hegedüs István, zongorán: Kenéz Lili).

PATAI JÓZSEF HERZL KÖNYVÉRŐL írja többek közt „Az Ujság“: Patai József a tudós igazságkeresésével, a művész lényeglátásával és írói készségével rajzolja meg hősenek sorsfordulatokban gazdag életét, kezdve a dohányuccai házban töltött gyermek évektől a fejedelmi tiszteletben részesülő világpolitikus oly korán bekövetkezett haláláig. Finom művészettel eleveníti meg Patai a „keleti herceg“-nek mindenkit megnyerő egyéniségét, de épp úgy lelki fejlődését is, történeti hivatására való reáeszmélését, koncepciójának kialakulását, lelki vívódásait, reményeit, csalódásait, akadályok és kudarcok ellenére is lebírhatatlan bizakodását. Ép oly plasztikusan rajzolja azoknak alakjait, akiknek lényegesebb szerep jutott Herzl életében . . . A szerző történeti levegőbe tudja helyezni tárgyát . . . Mindvégig lebilincselő mű . . .

Marcus Ehrenpreis (Stockholm) írja: Patai könyve gyönyörű ajándék az egyetemes zsidóság számára. Mert benne öröme telik annak is, aki csak a pompás képsorozaton legelteti tekintetét. Száz kép, amely a nagy látnokhoz méltóan a víziók nyelvén beszél a látnitudókhöz.

A Herzl-könyv ára fűzve 16 pengő, díszkötésben 20 pengő. Amateur kiadásban 30 pengő. A Mult és Jövő előfizetőinek 25 százalék kedvezmény.

BORIS SCHATZ.

A Mult és Jövő több ízben szentelt egész számokat Boris Schatz egyénisége és művészete méltatásának. Legutóbb Newyorkból kaptunk tőle értékes anyagot, dokumentumát a művész örök fejlődésének. De itt már Boris Schatz nem magával törődött, hanem festő fiával, „Becalel“-lel, akinek amerikai sikereit egyengette és akit egyformán dédelgetett jeruzsálemi nagy alkotásával, a Becalel-iskolával. Amerikai nagy lapok hozták a híreket a két Schatz, apa és fiú ünnepléséről, kiállításairól, diadalairól. És alig pár napra reá érkezett a szomorú jelentés Boris Schatz haláláról. Úttörő munkát végzett a zsidó művészet terén, iskolájának művei elterjedtek az egész világon, ő maga a szentföldi életnek egyik legeredetibb, legrokonszenvesebb alakja volt. És különös tragikum volna, ha Boris Schatz nem a jeruzsálemi Olajfák hegyén aludná örök álmát. Mint értesülünk, már meg is indult ilyen irányban az amerikai zsidók akciója. A legnagyobb veszteségek közé kell sorolni Boris Schatz halálát. Művészetére legközelebbi számunkban visszatérünk.

R. CHÁJIM SONNENFELD. Nemcsak a szentföldi, de az egyetemes zsidóságnak is nagy vesztesége R. Chájim Sonnenfeld halála. Mint prófétai egyéniség állott Cion ormán és hirdette az igazságot és a békét. Békét kifelé és befelé. Elzarándokoltak hozzá mindenféle világfelfogású emberek, ifjak és öregek a föld minden széléről és ő mindenkinek csak „Jeruzsálem szépségét“ hirdette. „Reé betuv Jerusolójim“, „nézd Jeruzsálem javát“ — szokta útravalóul adni mindenkinek. Csak a jót és a szépet kell a Szentföldön látni és a Szentföldről elmondani. A megalkuvást nem ismerő vallásossága mélységes türelemmel párosult. Az ifjú generáció — mondotta — át fog alakulni a Szentföldön. „Uvo lecijon goél alsóvé pesa bejaakov“ — magyarázta vallásosságért aggódó magyarországi zarándokoknak. — „Először jön Cijónnak a megváltása, aztán minden vétek kiküszöbölése Jaakovból.“ Ez már magától következik be. R. Chájim Sonnenfeldet a kiválasztottakat megillető tisztelettel vették körül életében és halálában egyaránt.

KOHNER ADOLF BÁRÓ GYÁSZJA. Mély csapás érte a magyar zsidóság nagy vezetőférfiát, *Kohner Adolf* bárót, valamint a báró Dirsztay-családot. Báró Kohner Adolf legidősebb leánya, a nagy műveltségéről, valamint finom, hájos egyéniségéről általánosan ismert báró Dirsztay Gedeonné szül. báró *Kohner Lola* fiatalsága virágában, 33 éves korában az influenzajárvány áldozata lett. Az általánosan tisztelt és szeretett fiatal asszonyt március 25-én temették el rendkívüli részvét megnyilvánulása mellett a ke-repesiúti temetőben levő báró Dirsztay családi sírbolthba.

A NYIREGYHÁZAI CHEVRA KADISA 75 ÉVES JUBILEUMA alkalmából *Friedmann Bertalan* igazgató összeállította a Szentegylet multjára vonatkozó legérdekesebb mozanatokat. Az egyesület elnöke Schwarcz Ede, al-elnökök Führer Mihály, Drucker Henrik, pénztáros Blau Mór, ellenőr Ungár Lajos, ügyész dr Landau Ernő. A 75. jelentésből látjuk, mennyi áldozatkészséget tanusítottak mindig a nyiregyháziak szentegyletük iránt.

UNGAR IMRE. Az egész világsajtó visszhangzik a budapesti vak zongoraművész varsói sikerétől. Majdnem száz kiváló művész versenyzett a pálmáért a varsói Chopin-olimpiászon és első helyre került a 23 éves Ungar Imre, aki a lovag Wechselman vakok intézetében nevelkedett és az ugyancsak vak *Rosenfeld Izsó* zongoraművésznek tanítványa volt. Meghatottan gondolunk vissza első nagyobb nyilvános fellépésére a „Mult és Jövő“ kultúrestjén, amikor atyja vezette a pódiumon a zongorához a vak gyermekét és első darabjával magával ragadta az egész közönséget. Most a világ pódiumán érkezett be. A lengyel államfő vendégül látta, városok versenyeznek érte, hol tartsa előbb koncertjét és Ungar Imre előtt megnyílt a zenei sikerek minden birodalma.

Dr. TOMASCHOFF SARAH TURNÉJA ERDÉLYBEN. Igazi kulturmissziót teljesített az Erdélyi Zsidó Árvagondozó azzal, hogy a nagyobb erdélyi városokban gazdag és élvezetes műsorú estélyeket rendezett február és március hónapokban. Az estélyek fénypontja *Dr. Tomaschoff Bertalanné*, héber és jiddis dalok átérző és intelligens interpretátora volt. Váradon, Máramarosszigeten, Kolozsváron, Szatmáron lépett fel. A kolozsvári koncert bevezetéséül dr. Marton Ernő szerkesztő a zsidó zene speciális fejlődését ismertette. Hermann Katica zongoraművésznő és dr. Ligeti Ernő sikerrel működtek közre. Tomaschoff Sarah mindenütt a zsidó zenének fejlődését és legváltozatosabb műfajait mutatta be, úgyhogy a hallgatóság egységes és áttekinthető képet nyert az ó és új héber dalköltészetéről.

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

ez évben ismét készíti az ismert kitűnő minőségben, szigorúan rituális előírás szerint

SCHREIBER SIMON

egri fő tisz t. fő r a b b i ú r felügyelete alatt a

FRANCK HENRIK FIAI R. T.

Iroda :

**Budapest, I.
Budafoki-út 64**

Levélcím :

**Budapest 113.
Postafiók 5.**

Telefon : **68-8-44
68-8-45**

FUCHS SAJÁT TERMÉSU **TOKAJI**

1 liter PECSENYEBOR . . 96 fillér
1 eredeti üveg TOKAJI ASZU P 2.—
Lerakat: V., Nádor-utca 20. Telefon: 18-0-25
Telefonon rendelt árut házhoz szállítom !

SEL-PESZACH-CUKOR

az orthodox hechserre reflektáló hithű hazai zsidóság részére
ez évben is Központi Irodánk Irányítása mellett készült.
Ezt a felragasztott vignetták tanúsítják.

A cukor gyártása ez évben is a

SELYPI CUKORGYÁR R. T.-nál (Budapest, Zrínyi-utca 14)

történt **Silberstein Dávid** váci főrabbi vallási főfelügyelete alatt

Központi Bizottságunk Rabbikollégiumának legutóbbi vallási döntése szerint — amelyet múlt évi november hó 10-i ülésében hozott — az orthodox hívek csak olyan kereskedőknél szerezhetik be **Sel-Peszach-cukor** szükségletüket, akik üzletükben kizárólag ezen központi felügyelet alatt készült cukrot árúsítanak, nehogy az esetleges olcsóvárlásból vagy összekeveredésből valóslálalomszegések keletkezzenek.

Budapest, 1932. évi március hó.

A Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hittölekező Központi Irodája (VI, Eötvös-u. 19)

LOHR MÁRIA „Kronfusz” vegytisztító és kefmefestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85. szám
Telefon: József 302-37

AZ UJPESTI VENETIANER-KÖR első márciusi estjén dr. Patai József tartott előadást „Legutóbbi palesztinai utamról” címen. A hitközség díszterme zsúfolásig telt meg. Barta Dezső elnök reámutatott a Venetianer-Kör intenzív munkájára, amely a zsidó kultúra és hitvédelem legteljesebb programját végzi. Mint a zsidó öntudat nagy ébresztőjét köszönti Patait, aki Herzl-könyvével a legmaradandóbb ajándékot adta az egyetemes zsidóságnak. Patai József a legutóbbi szentföldi tapasztalatait ismertette. Dr. Friedmann Dénes főrabbi lendületes szavakban köszöntötte meg az előadást, valamint Róth Klára és Bányai Aladár kitűnő zeneszámait. A Venetianer-Kör második márciusi estjét Krausz Sámuel professzor, a világhírű bécsi tudós előadása töltötte ki, amire legközelebb visszatérünk.

A BUDAI CHEVRA KADISA ez évi rendes közgyűlését megelőző istentiszteleten dr. Kiss Arnold vezetőfőrabbi méltatta a Chevra Kadisa működését. A közgyűlésen dr. Schwarcz Ernő elnök rámutatott a Chevra Kadisa áldozatos munkájára és a még reávaró feladatokra. „Alig tíz éve, hogy kórházunkat megnyitottuk és máris jelentékeny tömeg érezte áldását. Jól esik ezt megállapítanunk. De a mi lelünk is áthatja ez az érzés, hogy megállanunk nem lehet, mert máris látjuk, hogy szükség van a kórház fejlesztésére. A Chevra Kadisa vezetősége készen áll az újabb nekilendülésre és lelkesíti a végső cél szentségének tudata.” A tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után dr. Waller Antal főtitkár terjesztette elő az évi jelentést, a zárszámadást és az 1932. évi költségelőirányzatot, amelyeket a közgyűlés egyhangúlag elfogadott.

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM KÖSZÖNETE. A Mult és Jövő művészeti szalonjának legutóbbi kiállításán Petrovics Elek, az O. M. Szépművészeti Múzeum főigazgatója, művásárlásával kapcsolatban megjelölt több régi grafikai darabot, melynek megszerzését a Múzeum gyűjteményének kiegészítése szempontjából értékesnek tartaná. A sorozatból Wertheimer Adolf, dr. Stein Emil és Weisz Fülöp egy-egy darabot a múzeumnak ajándékoztak, a többit a kiállítás bezárával Bálint Jenő és dr. Patai József bocsátották a Szépművészeti Múzeum rendelkezésére. Petrovics főigazgató meleghangú levélben fejezte ki köszönetét a Mult és Jövő-nek a múzeumi gyűjtemény értékes gyarapításáért.

FIATAL ÍRÓK AZ IMITBEN. Az IMIT márciusi matinéján Wertheimer Adolf magas színvonalú elnöki megnyitója után, mely azzal a problémával foglalkozott, hogy mit nevezünk zsidó irodalomnak, Patai Ervin György nagyszerű történelmi tanulmányában Koppel Theben életét ismertette. Sass Irén Deborah bibliai alakját elevenítette meg egy bájos novellában. Vitéz Miklós, Lakatos László, Somlyó Zoltán és Fenyő László olvasták fel novelláikat, illetve verseiket. Bogdán Erzsi, dr. Winklerné, Munkácsi Noémi néhány hangulatos zsidó versét adta elő.

SÓS ENDRE ELŐADÁSA A LIBERÁLIS ZSIDÓSÁGRÓL. Dr. Friedmann Ignác előadásának mintegy folytatása volt Sós Endrének, a fiatal, de máris nagy népszerűségű publicistának érdekes előadása. Rendkívül tanulságosan tárta fel a liberális zsidóság fejlődésének történetét, eszmevilágának egész komplexumát, folytonos alludálásokkal a magyar zsidó élet őszinteséghiányaira. Sós Endre előadása széleskörű polémia váltott ki, amelyben résztvevett elsősorban dr. Friedmann Ignác, aki elnöki megnyitójában és zárószavaiban szeretettel méltatta az új generáció zsidó harcosát, továbbá dr. Groszmann Zsigmond, dr. Kiss Arnold, dr. Hevesi Ferenc, dr. Richtmann Mózes és dr. Schönfeld József.

A KASSAI IZR. ANYAHITKÖZSÉG elemi iskolájának kebelében Reisz Henrikné huzgó vezetése alatt négy év óta fennálló „Szülők Szövetsége” fölötté áldásos működést fejt ki. Az iskola 80 szegénysorsú növendékének ellátásáról és felruházásáról gondoskodik. Jövedelmi forrásai: tagsági díjak, önkéntes adományok és a csehszlovák Vöröskereszt helybeli fiókja, amely tejjel és kenyérrel járul hozzá a Szülők Szövetsége emberbaráti működéséhez.

RÓTH TESTVÉREK

ÓRA- ÉS ÉKSZERÁRU-KERESKEDŐK

Budapest, VII, Dob-utca 16. V.é. I.28

(Gozsdu-udvar)

Aranyat, ezüstöt és brilliánst

a legmagasabb napi áron veszünk! TELEFON:

Legolcsóbb bevásárlási forrás! J. 414-17

HIS MASTER'S VOICE 128.-

COLUMBIA GRAMOFON 88.-

VIKO.. GRAMOFON, 10 lemez vihető bennük 80.-

VIKOLETT GRAMOFON, 10 lemez vihető bennük P

ha régi rádióját vagy gramofonját beszoigáltatja. Néhány napig tartó csereakció. Az ország legnagyobb gramofon- és lemeztermét mindenkinek ismernie kell!

Sternberg

királyi udvari hangszergyár

ZONGORA RÁDIÓ

VII, RAKÓCZI-UT 60

Arjegyzék ingyen!

HIRDETMÉNY.

A pesti izr. hitközség előjárósága tudomására adja a Budapest székesfőváros IV—IX. kerülete területén lakó híveknek, hogy pászka (mazot) szükségletük

FOLYÓ ÉVI ÁPRILIS HÓ 5. NAPJÁTÓL (KEDDTŐL)
KEZDVE

alábbi helyeken lesz beszerezhető:

Központi elárúsító hely: VII., Sip ucca 12.

V. kerület: Bálvány u. 14. Csáky u. 3. Hold u. 9. (mészárszék), Visegrádi u. 14. (mészárszék), Visegrádi u. 25.
VI. kerület: Andrássy út 74., Aradi u. 41. (mészárszék), Aréna út 55., Eötvös u. 4. (szalámigyári fiók), Gróf Zichy Jenő u. 24., Hegedüs Sándor u. 17. (mészárszék), Hunyadi tér 3., Jókai u. 18., Kazár u. 4—6. (mészárszék), Király u. 28. (udvarban), Lehel u. 1b., Ó u. 5., Szív u. 8., Szondy u. 42. (mészárszék), Szondy u. 45—47., Tar u. 10. (mészárszék). VII. kerület: Akácfa u. 32., Akácfa u. 59., Almássy tér 7. (mészárszék), Aréna út 7., Bethlen tér 2., Bosnyák tér 10. (mészárszék), Cserhát u. 11., Dob u. 10., (mészárszék), Dob u. 38., Dob u. 98., Dohány u. 29. (mészárszék), Dohány u. 69., Elemér u. 7. (mészárszék), Garay tér 19. (mészárszék), Garay u. 12., Garay u. 23. (mészárszék), Garay u. 45. (mészárszék), Hajtsár út 115—117., Izabella tér 5. (mészárszék), Király u. 3., Kisdiófa u. 13. (mészárszék), Klauzál tér 3., Klauzál tér 12. (Reitzer), Klauzál tér 12. (mészárszék), Klauzál tér 14. (mészárszék), Klauzál u. 35., Lövéde tér 1. (mészárszék), Murányi u. 43., Nagydiófa u. 5., Nagydiófa u. 32., Rombach u. 11., Sip u. 12., Wesselényi u. 54. VIII. kerület: Aggteleki u. 21., Baross u. 105., Dugonics u. 16., Kőrös u. 9., Lujza u. 13. (mészárszék), Nagyfaluvaros u. 4., Nagyfaluvaros u. 21., Népszínház u. 38. (mészárszék), Rákóczi tér 7. (mészárszék), Teleky tér 5. (Szerdahelyi uccai bejárat), Teleky tér 6. (mészárszék). IX. kerület: Mátyás u. 5. (mészárszék), Páva u. 39., Remete u. 24., Tompa u. 9. (mészárszék), Üllői út 91.

Ezen elárúsítóhelyek naponként délelőtt 8 órától 1 óráig és délután 3 órától 7 óráig, szombaton este 7 órától fél 10 óráig állnak nyitva a t. vásárlóközönség rendelkezésére.

Vendéglősök, kávéháztulajdonosok, kávémérők, fűszerek és élelmiszerkereskedők a fent megjelölt elárúsítóhelyeken is kaphatnak pászkat, míg a viszonteladóknak nagyobb szükségleteik kielégítése végett a hitközség székházában (Sip u. 12., I. 6/a. sz.) lévő mazot-irodához kell fordulniok, ahová igényüket telefon útján (J. 423—03.) is bejelenthetik.

A pászka ára kg-ként 1 pengő 70 fillér, a mazot-dara, valamint az „FF” jelzésű finom mazot-dara (liszt) ára kg-ként 2 pengő. A széderesti smure-mazot 1932. április hó 12-től kezdődőleg az összes árudákban kapható kis csomagban 2 pengő 60 filléres árban.

Figyelmeztetjük a t. Vásárlóközönséget, hogy a pászka árán felül egyéb címen semmit sem kötelesek fizetni.

Nyomatékosan figyelmeztetjük egyben a híveket arra is, hogy a hitközség területén kizárólag a pesti izr. hitközség előjárósága van feljogosítva a pászka gyártására és forgalombahozatalára, ennél fogva idegen helyről pászkat

Sanyaru
életvi-

szonyok közepette is örülni a jelennek — mert csakis a jelent éljük át valóban — akkor vagyunk képesek, ha a korszak legértékesebb javát felismerjük, megbecsüljük és élvezzük. Mindennapi nélkülözhetetlen élvezetünk a kávé; az emberiség a kávé korszakát éli.

JÓ KÁVÉ - MEIN KÁVÉ EGY FOGALOM!

behozni tilos. Az ezen tilalom ellenére behozott pászka a közigazgatási hatóságok által el fog koboztatni, a tilalom ellen vétőkkel szemben pedig a kihágási büntető eljárás meg fog indíttatni.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

FEHÉR ARTÚR CSEHSZLOVÁKIÁBAN. A nagyhírű előadóművész, a zsidó irodalom és költészet reprezentatív művésze megkezdte vendégszereplését Csehszlovákiában. A művész műsorán a modern zsidó irodalom legújabb termései szerepelnek versben és prózában, továbbá a magyar irodalom néhány jónévű költőjét és íróját is felvette műsorára, nemkülönben a csehszlovák költészet kitűnő fordításait magyar nyelven.

Első forrásból kaphat

ezüst tórafelszerelést,
szédertálat, gyertya-
tartót, menórát, arany
ezüst és briliáns ékszereket, órákat

HEIDEN LEÓ

ékszerésznél,

Budapest, VII., Király-u. 21

Telefonszám: 38-1-10

Saját üzem — Szombaton zárva — Gyári árak

SIRKÖVEK

Városi tiszlet: Budapest, VII., Károly-körút 2/a
Telefon: J. 849-95 Dob-utca sarok

PFEIFER ÉS HESZKY

kéifaragómesterek
sirkőraktára

Budapest, X., Újtemetőnél Telefon: Kőbánya 57-71

Előrebeladti időny miatt leszállított árak!

Magyar Királyi Ösztálysorsjáték

84.000 sorsjegy 42.000 nyeremény

Minden második sorsjegy nyer

Legnagyobb nyeremény szerencsés esetben

500.000

azaz egy félmillió aranypengő

Jutalom és nyeremények
készpénzben:

300.000
200.000
100.000

50.000
40.000
30.000

25.000
20.000
15.000

stb. összesen közel 8 millió aranypengő.

Húzás április 15-én kezdődik!

Az I. osztályú sorsjegyek hivatalos ára:

Nyolcad . . 3 pengő | Fél 12 pengő
Negyed . . 6 pengő | Egész . . 24 pengő

Sorsjegyek az összes főárusítóknál!

TISBI ILLÉS VERSKÖTETE, „Sötét percek éneke“, a napokban fog megjelenni. A fiatal költő, akit a „Mult és Jövő“ olvasói lapunk hasábjain megjelent verseiből már jól ismernek, ebben a kötetében össze fogja gyűjteni új versein kívül azokat a költeményeket is, amelyek a különböző magyar és héber lapokban már megjelentek. A verskötet megjelenését máris nagy érdeklődés előzi meg.

A BUDAPESTI WIZO PURIMESTJE. A Bristol szálló összes termeiben folyt le a budapesti Wizo, a Palesztináért dolgozó zsidó nők szövetségének purimestje, amely nagy és disztigvált közönséget gyűjtött egybe. Dr. Friedmann Ignácné kedves és megkapó megnyitó szavai igazi purimi hangulatot varázsoltak az ünneplő közönség lelkébe. A Wizo fiatalsága, a bájosabbnál bájosabb leányok a tombola ügyes és sikeres rendezésével járultak hozzá a KKL céljait szolgáló jótékonyosság eredményeinek fokozásához.

Dr. ENDREI HENRIK GYÁSZÁ. Mély gyász érte a pesti Chevra Kadisa kiváló igazgató-főtítkárá, dr. Endrei S. Henriket, édesanyja, özv. Engländer Józsefné 79 éves korában elhunyt Makón. A megboldogult, akinek férje egykor 42 évig egyfolytában volt a makói izr. hitközség köztisztvisletben álló rabbi-helyettese, igazi mintaképe volt a jámbor, szerény, jótékony és családjának élő zsidó aszszonynak, aki gyermekeit konzervatív zsidó szellemben és a leggondosabb nevelésben részesítette. Dr. Endrei S. Henriket mély gyászában barátainak és tisztelőinek nagy tábora vett részt.

MIÉRT TANÁCSOS MOST OSZTÁLYSORSJEGYET VENNI? Mert a hivatalos szabályzat szerint a sorsjegyeknek egy későbbi osztályhoz való vásárlásnál az előbbi lejátszott osztályok betétjeit meg kell fizetni, tehát sokkal célszerűbb a sorsjegyeket már az első osztály húzása előtt megvenni, hogy a rendkívül kedvező nyerési esélyeket teljes mértékben kihasználhassa és hogy ne veszítse el egyetlenegy osztály nyereményére való igényét se. Minden egyes sorsjegynek egyforma a nyerési esélye!

„GAZIT“ MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT JERUZSÁLEMBEN.

„Gazit“ címen új művészeti folyóirat indult meg Jeruzsálemben J. Talphir szerkesztésében, a legkiválóbb írók és művészek közreműködésével. Az első szám Modigliani művészetét méltatja, ezenkívül foglalkozik a palesztinai irodalmi és művészi problémák legfontosabbjaival. Az igen előkelő kiállítású folyóirat előfizetési díja egész évre: 3 dollár. Cím: „Gazit“, Jeruzsálem. Nachlat Zadok.

A MIKÉFE KERTÉSZKÉPZŐTELEP vállalja — a mostani szezontól kezdve — Ráde Károly kertészeti igazgató vezetése mellett — kisebb és nagyobb díszkertek (parkok) létesítését, átalakítását és rendezését, valamint az ezekhez szükséges fák, cserjék, virágok és föld szállítását. Megrendeléseket felvesz a MIKÉFE Kertészképzőtelep, Budapest, X., Keresztúri út 130—34. sz. Telefon: Kőbánya 75—92.

A GSCHWINDT-féle szesz-, élesztő-, likőr- és rumgyár rt. folyó évi március 3-án megtartott rendes évi közgyűlése az 1931. évre részvényenként 8 pengő osztalék kifizetését határozta el. A szelvények f. hó 4-től kezdve kerülnek beváltásra a részvénytársaság központi irodájában (IX., Ipar ucca 17) és a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál.

HERSCH SAMU A ZSIDÓKÓRHÁZ ÚJ TISZTELETBELI FŐFELÜGYELŐJE. A Pesti Cevra Kadisa Izr. Szentegylet legutóbbi ülésében Hersch Samut a hitközség kórházainak tiszteletbeli főfelügyelőjévé nevezte ki. Hersch Samu a jótékonyosság terén tanúsított áldozatkészségével szolgált rá erre a kitüntető megbízatásra, amely igen szép hatáskört biztosít neki a zsidókórház vezetése tekintetében.

HALÁLOZÁS. Pintér Gyula, az abonyi izr. hitközség évtizedeken át volt elnöke és örökös díszelnöke, az abonyi Chevra Kadisa 42 éven át főgondnoka, a hatodik izr. községkerület képviselője, a M. I. K. É. F. E. választmányi tagja, tevékeny életének 89. évében elhunyt. Majd egy fél-évszázadon át vett részt a felekezeti életben. Soha nem lankadó buzgalommal, igaz zsidó szívvel vezette a Szentegyletet. A kultúra, a szociális fejlesztés, a szép, a jó, a nemes gyakorlása volt mindenkor munkálkodásának célja.

HÁZASSÁG. Strausz Szabolcs (Budapest) és Klein Magda (Novi Vrbas) házasságot kötöttek.

Dr. Balkányi Vilmos Miava (Slovensko) eljegyezte Bernfeld Margitot, Bernfeld Ármín zsáknagykereskedő leányát, Novy Zamki.

CIONISTA EGYESÜLET LÉTESÜLT STARI BECÉN dr. Krausz Oszkár orvos vezetése alatt. Az egyesületnek — mely a palesztinai eszme ápolásán kívül kultúrmunkával is foglalkozik — Spitzer Rudolf chevraelnök lelkes támogatója.

A TELAVIVI MAKABIÁD és a többi palesztinai ünnepegekről, valamint a Közelkelet-kiállításról csak lapzárta után érkeztek a fényképfelvételek, melyeket legközelebbi számunkban fogunk közölni.

SAJÁT MŰHELY

Neuvirt Testvérek

szakképzett órák és ókszerész mesterek

Budapest, VI., Király-u. 28

Alkalmi és nászajándékok, arany és ezüst dísztárgyak, evőeszközök, tálcák, serlegek, gyertyatartók saját műhelyünkben készülnek!

ARANY, EZÜST, BRILIÁNS BEVÁLTÁS

ELŐADÁSSOROZAT. A Pesti Izr. Nőegylet több oldalról megnyilvánult kívánságnak engedve, ez évben *előadás-sorozatot* rendez, kizárólag felnőtt nők (anyák és leendő anyák) részére, amelyen csepeli Weiss Alice Gyermekegyas-Otthonának főorvosai tárgyalják a szüléset, nőgyógyászat és csecsemőápolás különböző fejezeteit. Az előadások a Pesti Izr. Nőegylet Leányárvaháza (VII., Hungária körút 154.) nagytermében vannak, április 6., 13., 27., május 4., 11., 18. és 25. délután 6-kor. Belépődíj nincs. Érdeklődőket szívesen lát az egyesület.

TAGFELVÉTEL A BUDAI CHEVRA KADISÁBAN. A budai Chevra Kadisa husvét hetében (Cholhamoed) hagyományos ünnepélyes tagfelvételt tart. Az előjáróság felkéri a belépni óhajtó hittestvéreket, hogy belépési szándékukat a Chevra titkári hivatalában (I., Vérmező út 16.) folyó évi április hó 10-ig bejelenteni szíveskedjenek.

A ZSIDÓ GIMNÁZIUM BARÁTAinak EGYESÜLETE f. hó 14-én, hétfőn este tartotta meg IX. rendes közgyűlését Berger Gyula dr. elnöklésével. Rosenfeld Viktor dr. titkári és Guttmann Gyula pénztárosi jelentésének elfogadása után a közgyűlés egyhangúlag megválasztotta az egyesület elnökévé Berger Gyula dr. kincstári tanácsost, a Pénzügyi Központ igazgatóját, alelnökévé Fürst Györgyöt, a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. igazgatóját, ellenőrévé Berczeller Bernátot, a Budapesti Helyiérdekű Vasutak főfelügyelőjét, a választmányba pedig új tagoknak beválasztotta Sándor Jenőt, az Altruista Bank igazgatóját és Wilhelm Sándor nagykereskedőt. A közgyűlés után vacsora keretében ünnepelték az újonnan megválasztottakat.

A TAPOLCAI SZENTEGYLET KÖZGYŰLÉSÉN dr. Berger Sándor hitközségi elnök megnyitó szavai után Kálmán Ármin titkár megtartotta az évi beszámolót. Az ünnepi közgyűlés programját dr. Halpert Salamon főrabbi emlékbeszéde zárta be.

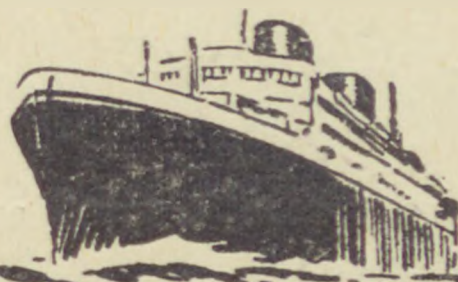
HIRDETMÉNY. A Pesti Chevra Kadisa Izr. Szentegylet az általa létesített árvavédő- és nevelőalap kamataiból nyújtandó segélyekre ezennel pályázatot hirdet. Pályázhatnak mindkét nembeli 6—14 év közötti izraelita vallású, budapesti lakos árvagyermek. Előnyben részesülnek hádiárvák, valamint tagok árvái.

A folyamodványok, amelyekhez születési, valamint az árvaságot igazoló okmányok csatolandók, 1932. évi április hó 15-ig nyújtandók be a chevra kadisa előjáróságához. Egyebekben felvilágosítással szolgál az igazgatóság (VII., Erzsébet körút 26.)

Budapest, 1932. március hó 29-én.

A HARMADIK TRUMPELDOR-ÉRTEKEZLET a múlt hó végén volt a kassai hitközség dísztermében. Grosz Gyula elnök megnyitója után Wetzler Pál képet adott a szövetség fejlődéséről. 2100 tagja van a Betárnak, mely 62 helyicsoporthban működik. Pizsk Oszkár és Wetzler Aladár a „hachsara“ szakszerű kiképzéséről tett jelentést. Saját erejéből képezi ki a szövetség a chalucokat földművesmunkára. Dr. Buckspan előadása után Grosz elnök a jövő programot terjesztette elő.

ÚJ ZSIDÓ GYERMEKLAP. A „Remény“ zsidó ifjúsági folyóirat az elemista fiúk és lányok részére külön mellékletet indított meg „Kis Remény“ címen, 16 oldalon. Gyermekegyas, gyermekmesék, gyermekversek, rejtvenyek, tréfás kísérletek, kis „Bontakozó szárnyak“ stb. teszik élénkké a zsidó elemisták lapját. A „Remény“ előfizetési díja félévre 3 pengő. Szerkesztőség és kiadóhivatal: VII., Szt. Domonkos uca 14. Mutatványszám díjtalan.

LLOYD TRIESTINO

Marittima Italiana és Sítmar egy. társaságok

„ADRIA“ ÉS „CARNARO“

legmodernebb, pompás gyorsgőzösökkel

EREC JISRAELBE

Indulás Triestből minden szerdán

III. oszt. hajójegy 168 pengő

teljes, bőséges, legelsőrangú, kívánatra szigorúan rituális ellátással

*

Expresszjáratok Egyiptomba, Görög- és Törökországba, Indiába és a Távoli Keletre — Gyorsjáratok a Levante, Kisázsia és a Fekete tenger minden kikötőjébe

*

Részletes felvilágosítás és prospektusok a társaság budapesti irodájában:

VII., Thököly-út 2 és IV., Váci-utca 17

SCHICHTANZ ÁRMIN ÜNNEPLÉSE. Március 23-án a pesti izr. hitközség dísztermében nagy és előkelő közönség jelenlétében ünnepelték Schichtanz Ármint, a pesti izr. hitközség polgári leányiskolájának nyugalomba vonult igazgatóját abból az alkalomból, hogy a kormányzó a legmagasabb elismerésben részesítette őt. Az ünnepségen megjelent a pesti izr. hitközség előjárósága Stern Samu elnök vezetésével, a kultuszminisztérium és a különféle tanári testületek képviselői. Glücksthal Samu oktatásügyi előjáró köszöntötte elsőnek a nagyérdemű igazgatót, majd dr. Fuchs Rafael a polgári iskola új igazgatója tartotta meg ünnepi beszédét, amely után az egyes testületek szónokai beszéltek. Dr. Deutsch Adolf, az orthodox iskola igazgatója az izraelita tanítótöbbség nevében üdvözölte. Schichtanz Ármin derűs és szellemes felszólalásában köszöntötte meg az ünnepelt.

RENDKIVÜLI

ÁGYNEMŰ OCCASIO

II

SZÉKELY JENŐ

fehérenemű és vászonáru üzletében

Budapest, IV., Petöfi Sándor-utca 9

NEIGER

J. rituális étterme

Budapest, VI., Teréz-körút 4

Lakodalmak és bankettek részére külön díszterem! Ujonnan átalakítva

Kitűnő 4 fogásos ebédet házhoz szállítunk P 1.80-ért

A sirok ápolása

úgy a régi kerepesiúti, mint az új közp. izr. temetőben április közepétől veszik kezdetüket. Befizetések a Pesti Chevra Kadisa székházában, Budapest, VII., Erzsébet körút 26. szám alatt már most eszközölhetők, esetleg ugyanoda postán is beküldhetők.

SIREMLÉKEK

bel- és külföldi márványokból
legolcsóbb áron

EICHBAUM MÓR KŐFARAGÓMESTER

Telefon: Aut. 246-74
Tervrajzok díjtalanul

SIRKÖRAKTÁRA
V., Pozsonyi-út 1-3

Orth. כשר

BORPINCE

Ajánlom kitűnő hegyaljai és asztali fehér, vörös של פסח boraimat legolcsóbb árban, kicsinyben és nagyban

LÁZÁR MÁRKUS

(ezelőtt Gecsovits-pince), Klauzál-tér 16
T. hívó: J. 41-6-56. Megrendeléseket házhoz szállítok

NEOLOG

KUFFLER כשר ETTEREM

Vilmos császár-út 39. Helyes-utca sarkán Alapítva 1902-ben
Telefon: Aut. 167 57

Étlapszerint választható **menű** délután **1.80**

Esete 1.60 leves, sült, tészta és fekete

Házonkívül is!

10 napi bérletjegynél külön engedmény. Összejövetelek és lakodalmak részére külön terem. Menürendszer alapján is!

A Budapesti Aut. Orth. Izr. Hitközség felügyelete alatt termelt

husvétii orthodox kóser palack tej és tejtermékek

kaphatók és megrendelhetők összes fiókjánál és orthodox izr. fűszerkereskedőknél.

**Budapesti Központi
Általános Tejcsarnok R. T.**

SIRKÖVEK

a legolcsóbb árban kaphatók

TELEFON: JÓZSEF 414-92

BOROS ÉS KOHN sarkóraktárában

Budapest, VII., Károly-körút 17. Orczy-ház

POLLÁK SAROLTA

kosmetikus legmodernebb szépségápoló intézete. Hajszálak kiirtása arcról, karról. Szemölcsirtás. Hámlasztások. Bérletrendszerű arcápolás. Esti kikészítés. „MIRACLE” krém, puder, szappan hatása bámulatos. Ránctalanít, üdít, szépít fehérit. Szétküldés utasítással. Díjtalan tanácsadás (Prospektus). VI., Andrássy-út 38, 1. em. Párisi áruházal szemben

Sirkövek Budán, Margittánál

59-es villamos végállomás

a Farkasréti sírdőtemetővel szemben

Telefon: Aut. 572-59

Perzsa szőnyeg

Antikbutor

Műtárgyak alkalmi vételekből!

ANTIART R. T.

IG.: STERNBERG Z. J.

VII., DOB-UTCA 31. SZÁM

Felölös szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF.

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár-út 34

Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felölös: Schmidek Géza.

Hangszerek, zongorák
részleteire is legjelölésben
REMÉNYINÉL
VI., Király-utca 23

Balgerőn megkapható, külön, nehéz, édeskés, hegyi
חמץ של פסח, כשר, 40 HIL.
Vízparti rizling 40 HIL.
Édeskés leányka 30 "
Édes furmint nehéz pecsenyebor 70 "
50 fillértől kölcsönhozdokban

**Régi évjáratú csemege-aszu-
bor, valóságos gyógybor P 1.60**

literenként cca 6 literes ingyen demijonban,
postán, utánvételt. Budapest az árut a Magyar
házhoz viszi. Kívánatra az orth.
törzsi ár becsapót küldöm.

Steiner Emil
bortermelő
Gyöngyös

EZÜST díszműáru,
evőeszközök
gyári árban

SCHLEIFER ezüstéru gyár
VII., Kazinczy-utca 10. Telefon: J. 435-28

GROSZ LIPÓT

uriszabó termek
BUDAPEST
VI., Vilmos császár-út 17. sz.
Telefon: Automata 10-7-73

Raktáron csakis elsőrendű an-
gol szövetekei tarti * Szabása
a divatnak teljesen megfelelő
* Kiállítás elsőrendű, a leg-
kényesebb ízlést is kielégíti *
Árai rendkívül mérsékelték
Fazonmunkát készséggel vállal

Egy próbarendelés meggyőzi arról, hogy kevés pénzzel rendkívül jól kap

Orth. hitk. macosz-elárusító hely!

חמץ של פסח, כשר, 40 HIL.
legrégibb és legmegbízhatóbb beszerzési forrása

Szilvórium, bor, ecetesszencia, paradicsom
Teava, svájci és magyar sajtok
Özv. **SCHLANGER BERTALANNÉ**

Budapest, VI., Landon-utca 7. sz
Telefon: Aut. 126-72

SIRKÓVEK

a legolcsóbb árban kaphatók מצבות

ADLER J. sirkóraktárában

VII., Károly-körút 7. Tel.: J. 364-20. Szombaton és
ünnepeknap zárva

Tábla- és tükörüveg
nagykereskedés

IFI. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29

Telefon: Aut.

101-12, 101-13

Orth. kóser PEE 5W uradalmi fajtársink meg-
érkeztek. Bármikor meggyőződhet ingyenes bor-
kóstolással boraim kitűnő minőségéről és zamat-
járól. Boraim árban is versenyen kívül állnak:

Zamatlos asztali fehér	P — 30
Rizling	P 1—
13% édes furmint	P 120
Burgundi vörös	P 140
Nehéz, tokaji hegyalja	P 160
Szilvórium 54%	P 450

Menü P 220. Kívánatra házhoz szállítjuk
Szederre előfizetést elfogadunk
Esküvőt és banketeket elvállalunk

Hofmann étterem

VI., Révay-utca 4/b. Telefon: 28-8-42

Fürth A. Marcel

lakáslakartú és féregirtó vállalat

Budapest, VII., Rottenbiller-utca 37/8
(Ódeon-502)

Telefon: J. 465-78

Előkészítéskor munka * Prima referenciák

HOFFMANN

KÉPKERETGVÁR
BUDAPEST

IV., KÁROLY-KÖRÚT 28.
IV., GERLÓCZY-UTCA 5.

TELEFON:

892-39.

893-05.

Egyedüli szombatlanti a

»Favorit« Gőzmosóda

kelmelester és vegytisztító (Tul.: Berkovits Lajos)

Budapest, VI., Pauley Ede-utca 51.

Telefon: 270-14

Háztól és házhoz
szállítás. Vidékre
külföldi postaszállítási
díjmentességgel rendel.
Készleteknek helyben
és vidékre képviseletet adok

A Mult és Jövő klséit

C. Angerer & Göschl

chemigrafiai műintézet

B U D A P E S T

VII., Csengery-utca 20

szállítja

Templomi himzéseket

készít művészies kivitelben, régi
himzéseknél átdolgozását
elvégeztetve olcsó árak mellett

HERZ EMMA
ARANYHIMZŐ MŰTERME

Budapest, IV.,

Kossuth Lajos-utca 3.

Telefon: Aut. 856-32

Ritka alkalom!

A házat eladom
esetleg az üzlettel
együtt is. A raktá-
ron levő kész sár-
köveket a költöz-
ködés költségessé-
ge folytán egyen-
ként is minden
elfogadható árért
eladom.

Löwy József

BUDÁK, II., Fő-utca 88

(saját ház) Telefon: 515-81

STRASSER MANÓ

LAKBERENDEZŐ, KÁRPITOS
ÉS DÍSZÍTŐ

Készít: egyszerű és ipar-
művészeti lakásberendezé-
seket, valamint javításokat
és átalakításokat

BUDAPEST,

IX., ULLŐL-ÚT 9.

TELEFON: 864-79

Ami a női öltözködéssel legjobban érdekel

Leány- és fiuruha,
Leány- és fiukabát

LITZMANN IRMA

Budapest, VI. ker.,

Király-utca 18. sz.

DÖMPING

áron vehet elsőrendű

BUTORT

Hálószobák P 300

Ebédliők . . P 550

Rekamier . P 180

KLEIN DÁVID

Nagymező-utca 36

JAKOBI G. LAJOS
URISZABÓ

Budapest, VI. ker.,
Fővárosi közút-utca 5.
Telefon: Aut. 133-94

Bőrönd és egyéb bőrárakat átalakítás miatt

MOST

a Múzeum-körúti CSÁNGÓ bőröndösmesternél
önköltségi áron alul is vásárolhat

Óvakodjék silány utánzattól, mert az eredeti CSÁNGÓ bőröndös-
mester készítményeit 26 év óta csak a Múzeum-körút 5. alatti
üzletében árúsítja! Flórküzlete nincs, hasonló nevű céggel nem azonos!